

**UNIVERZA NA PRIMORSKEM
PEDAGOŠKA FAKULTETA**

**DIPLOMSKA NALOGA
MAJA SODJA**

KOPER 2022

UNIVERZA NA PRIMORSKEM

PREDŠOLSKA FAKULTETA

Visokošolski strokovni študijski program

prve stopnje Predšolska vzgoja

Diplomska naloga

**IZZIVI PRI IZDELOVANJU RAZLIČNIH VRST LUTK
V VRTCU**

Maja Sodja

Koper 2022

Mentorica:

izr. prof. Jelena Sitar Cvetko

ZAHVALA

Dolgo časa je minilo, da sem prišla do svojega cilja. Skozi vse ovire in težave pa sem prišla s pomočjo vseh okoli sebe, ki so me spodbujali, da nisem odnehala.

Iskreno se zahvaljujem svoji mentorici, izr. prof. Jeleni Sitar Cvetko, da je sprejela mentorstvo in mi skozi celoten proces pomagala, svetovala in me vodila do konca.

Hvala celotni družini, mami Jožici, očetu Dušanu, partnerju Vidu, mojemu malemu sončku Niku ter sestri Petri, da so verjeli vame, me spodbujali in bili odlična podpora. Posebna zahvala je namenjena mojim sodelavkam Mojci, Poloni in Aniti, da so me spodbudile k nadaljevanju študija, ter Amandi, Tanji in Sabini, ki so mi pomagale pri sami pripravi in izvedbi raziskovalne naloge.

Hvala pa tudi vsem ostalim, ki so mi pomagali pri zbiranju materiala za izvedbo ali na kakršen koli način bili del tega.

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Maja Sodja, študentka visokošolskega strokovnega študijskega programa
prve stopnje Predšolska vzgoja

izjavljam,

da je diplomska naloga z naslovom Izzivi pri izdelovanju različnih vrst lutk v vrtcu

- rezultat lastnega raziskovalnega dela,
- so rezultati korektno navedeni in
- nisem kršila pravic intelektualne lastnine drugih.

Podpis:

V Kopru, dne

IZVLEČEK

V diplomski nalogi z naslovom Izzivi pri izdelovanju različnih vrst lutk v vrtcu sta zajeta teoretični in praktični del.

V teoretičnem delu smo predstavili lutko, vrste lutk, komunikacijo z lutko in na kratko opisali pomembnosti spodbujanja ustvarjalnosti pri otrocih. Podrobno smo opisali projektno delo, njegova načela in tipe. Opisali smo pomen kulturno-umetniške vzgoje v vrtcu.

Največjo pozornost smo usmerili v praktični del naloge, kjer je opisana izvedba projekta v vrtcu. Raziskovalna naloga v ospredje postavlja igranje z lutkami, spoznavanje različnih vrst lutk, izdelavo lutk ter izzive, s katerimi so se soočali otroci pri sami izdelavi le-teh. V ta del naloge smo vključili tudi dnevne priprave s cilji, sredstvi in metodami dela, ki smo jih uporabili. Vsaki pripravi pa je sledila tudi evalvacija in slikovni material.

Otroci so v projektu aktivno sodelovali in razvijali svoje ustvarjalno mišljenje, razvijali prostorske, vizualne, slušne predstave ter predstave o umetnosti in komunikaciji z lutkami. Preizkusili so se tako v vlogi izdelovalca lutk kot tudi igralca v lutkovnem gledališču. S takim pristopom smo želeli otroke čim bolj navdušiti za izdelavo lutk, da so se pogumno soočili z vsemi izzivi, pred katere so bili postavljeni med samim procesom izdelave. Otroci so s tem, ko so izbirali material, barve, oblike, dali lutki gibanje in glas, začeli komunikacijo preko lutke. Lutka omogoča otrokom boljši stik z okoljem, zato so z njo lahko izražali nekatere svoje težave (npr. strahove) ali doživljali pozitivno izkušnjo v sprejemanju drugačnosti (Bucik, Požar in Pirc, 2011, str. 98).

Ključne besede: lutka, vrste lutk, otrok, ustvarjalnost, priprave, projektno delo, izzivi.

SUMMARY

The diploma thesis entitled Challenges in making different types of puppets in kindergarten covers the theoretical and practical part.

In theoretical part, we presented the puppet, types of puppets, communication with the puppet and we touched on the importance of stimulating creativity in children. We described the project work, its principles and types in detail. We described the importance of cultural and artistic education in kindergarten.

We focused the greatest attention on the practical part of the task, where the implementation of the project in kindergarten is described. The research task focuses on playing with puppets, learning about different types of puppets, making puppets and the challenges faced by children in making them themselves. In this part of the task, we also included daily preparations with the goals, means and work methods we used. Each preparation was followed by an evaluation and pictorial material.

The children actively participated in the project and developed their creative thinking, developing spatial, visual, auditory representations as well as ideas about art and communication with puppets. They tried themselves both in the role of a puppet maker and an actor in a puppet show. With this approach, we wanted to impress the children as much as possible on making puppets, so that they bravely faced all the challenges they were faced with during the making process itself. By choosing the material, colours, shapes, giving the puppet movement and voice, the children began communication through the puppet. The puppet enables children to have better contact with the environment, so they could use it to express some of their problems (e.g. fears) or experience a positive experience in accepting differences (Bucik, Požar and Pirc, 2011, pp. 98).

Keywords: puppet, types of puppets, child, creativity, preparations, project work, challenges.

KAZALO VSEBINE

1	UVOD	1
2	TEORETIČNI DEL	2
2.1	Lutke	2
2.2	Vrste lutk	2
2.2.1	<i>Ročne lutke</i>	3
2.2.2	<i>Senčne lutke</i>	4
2.2.3	<i>Mimične lutke</i>	4
2.2.4	<i>Maska</i>	5
2.2.5	<i>Lutke na palici</i>	5
2.2.6	<i>Marionete</i>	5
2.3	Komunikacija z lutko	6
2.4	Spodbujanje ustvarjalnosti	7
2.5	Projektno delo	7
2.5.1	<i>Vloga in pomen projektnega dela kot učnega modela</i>	7
2.5.2	<i>Načela, na katerih temelji izvajanje projektnega dela</i>	8
2.5.3	<i>Zgradba in razčlenitev projektnega dela po etapah</i>	9
2.6	Kulturno-umetnostna vzgoja	9
2.6.1	<i>Cilji kulturno-umetnostne vzgoje</i>	10
2.6.2	<i>Načela kulturno-umetnostne vzgoje</i>	10
3	PRAKTIČNI DEL	12
3.1	Načrt	12
3.1.1	<i>Opredelitev problema</i>	16
3.1.2	<i>Cilji</i>	17
3.1.3	<i>Raziskovalna vprašanja</i>	17
3.1.4	<i>Metodologija</i>	18
3.1.5	<i>Raziskovalni vzorec</i>	18
3.2	Izvedba projekta	18
3.2.1	<i>1. dejavnost – izdelava ročnih lutk</i>	18
3.2.2	<i>2. dejavnost – izdelava senčnih lutk</i>	24
3.2.3	<i>3. dejavnost – izdelava mimičnih lutk</i>	29
3.2.4	<i>4. dejavnost – izdelava maske</i>	34
3.2.5	<i>Izdelava lutk na palici</i>	39
3.2.6	<i>6. dejavnost – izdelava marionet</i>	43
3.2.7	<i>Izdelava odra – zaključek projekta</i>	49
4	RAZPRAVA IN EVALVACIJA	51

5	SKLEPNE UGOTOVITVE	56
6	LITERATURA IN VIRI	60

KAZALO SLIK

Slika 1: Šivanje osnove za ročno lutko	20
Slika 2: Izdelovanje ročnih lutk	21
Slika 3: Ustvarjanje ročne lutke – krta.....	21
Slika 4: Lepljenje ročne lutke	22
Slika 5: Ročna lutka volka	22
Slika 6: Igra z ročnimi lutkami v lutkovnem kotičku	23
Slika 7: Končni izdelek prstnih lutk	23
Slika 8: Igra s prstnimi lutkami	24
Slika 9: Predstava s senčnimi lutkami »Sosedje na veliki jelki« (M. Mañeru)	25
Slika 10: Pogovor o senčnih lutkah.....	26
Slika 11: Izdelovanje senčnih lutk iz kartona in folije.....	27
Slika 12: Igranje s senčnimi lutkami.....	28
Slika 13: Igra z lastnimi senčnimi lutkami	28
Slika 14: Igra s senčnimi lutkami iz zgodbe	29
Slika 15: Igra s senčnimi lutkami iz zgodbe	29
Slika 16: Predstava z mimičnimi lutkami – »Opravljava kača« (M. Mañeru).....	31
Slika 17: Izvajanje artikulacijskih vaj.....	32
Slika 18: Prepogibanje papirja.....	33
Slika 19: Izdelava mimične lutke iz nogavice	33
Slika 20: Končni izdelek lutke iz škatlice	34
Slika 21: Končni izdelek lutke iz nogavice	34
Slika 22: Igranje dramatizacije »Dobri volk« (M. Mañeru)	36
Slika 23: Skupinsko dogovarjanje o igranju in vlogah	37
Slika 24: Izdelovanje mask po skupinah	37
Slika 25: Končni izdelek maske – krokodil	38
Slika 26: Predstavitev dramatizacij po skupinah	38
Slika 27: Skupinska slika v kostumih	39
Slika 28: Igranje predstave z naslovom: »Skupni brlog« (M. Mañeru)	40
Slika 29: Igranje z lutkami na palici.....	41
Slika 30: Pogovor o lutkah na palici.....	42
Slika 31: Lutke na palici.....	42
Slika 32: Izdelovanje lutk na palici	43
Slika 33: Igranje z lutkami na palici.....	43
Slika 34: Igranje predstave z marionetami – »Sto rogov« (M. Mañeru).....	45
Slika 35: Izdelovanje marionet.....	46

Slika 36: Izdelovanje marionet.....	47
Slika 37: Končni izdelek marionete – samorog	47
Slika 38: Končni izdelek marionete – gosenica.....	48
Slika 39: Končni izdelek marionete – avto	48
Slika 40: Končni izdelek marionete – škrat	49
Slika 41: Gledališki odri	50
Slika 42: Razvrščanje lutk	50
Slika 43: Končni izdelek ročne lutke – dinozaver	52
Slika 44: Končni izdelek ročne lutke – vesoljec.....	52

1 UVOD

Vključevanje gledališke pedagogike v predšolsko vzgojo v slovenskih vrtcih poteka že dlje časa, vendar je odvisno od pedagoških delavcev, kolikokrat se poprimemo z njo. Prav tako opažamo, da v vrtcu premalokrat uporabljamo lutke, hkrati pa ugotavljamo, kako uporaben didaktičen pripomoček je. Zato smo želeli v tem projektu tako otrokom kot sodelavkam približati lutkovno umetnost kot nekaj preprostega, a hkrati čudovitega.

Gledališka pedagogika zajema tri vidike vključevanja gledaliških elementov v izobraževalni proces: gledališko opismenjevanje, gledališko ustvarjanje ter gledališče kot sredstvo za doseganje vzgojno-izobraževalnih ciljev. V raziskovalni nalogi smo predvsem predstavili gledališko opismenjevanje, ki je del širše kulturno-umetnostne vzgoje, h kateri lahko vrtčevsko in kasneje šolsko okolje pomembno prispevata. Začne se že pri sami organizaciji lutkovnih predstav, kar pomeni, da se priprave začnejo že v skupinah z načrtovanimi dejavnostmi, ki otrokom približajo dramske like, motive, teme ...

Nadaljevali pa smo gledališko ustvarjanje, kjer smo s predstavami, ki smo jih izvedle pedagoške delavke, otrokom približale svet lutk in jim predstavile, kako na preprost način izdelati lutko in se preko nje izražati. Preko slišanih zgodb pa smo utrjevali pomembne vrednote svojega življenja.

Korošec (2009) pravi, da vsak, ki dela v gledališki dejavnosti, se mora zavedati, da ne vzgajamo igralcev za prihodnost, ampak da z vsemi dejavnostmi pripomoremo k boljšemu čustvenemu, socialnemu in intelektualnemu razvoju otrok, hkrati pa jih vzgajamo za razumevanje in spremljanje gledališke umetnosti.

Otroci so preko celostnega procesa izdelovanja lutk naleteli na določene izzive, s katerimi so se morali soočiti, naša naloga pa je bila, da jih pri tem spodbujamo, motiviramo, da dosežejo svoj zastavljeni cilj. Pomembno je, da otroke spodbujamo k samostojnemu ustvarjanju in da se zavedamo, da je sam proces nastajanja izdelka pomembnejši od končnega rezultata.

Ugotovili smo, da otroci poznajo zelo malo vrst lutk, hkrati pa smo spoznali, da jim je to tako blizu, da bi jih lahko izdelovali neskončno dolgo časa. Vsi otroci so lutke izdelali in uporabili v svoji predstavi ali igri, pa čeprav so bile čisto enostavne. Ni pomembno, kako je lutka videti, temveč kaj bo otrok čutil do nje in kaj vse bo dosegel z njo pri osebni razvoju (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2 TEORETIČNI DEL

2.1 Lutke

Prav lutke so tiste, ki nam dajejo številna sporočila. Ta so skrivnostno šifrirana in čakajo, da jih otroci, njihovi starši, vzgojitelji in učitelji razvozlamo. Velikokrat nam pomagajo razumeti, kako se otrok v tistem trenutku počuti. Zakaj z negativnim vedenjem priteguje pozornost, zakaj je tako nemiren, jokav ali se nečesa boji, zakaj kriči?

Lutke nam pripovedujejo o strahovih, skrbah, dobrem in slabem počutju, srečnih in žalostnih trenutkih otrok in njihovih družin. Mi pa smo tisti pozorni opazovalci, ki lahko preko vsega tega prepoznamo čustva in odnose posameznega otroka z drugimi v socialni sredini (Sitar, 2008).

Lutka je odrski simbol, ki predstavlja dramski lik in je voden posredno ali neposredno s pomočjo lutkarja.

Korošec (2009) pravi, da lutka zmore vse, česar pravi človek ne. Pravi, da lutka lahko leti, se bojuje v borbi, premaga hudobne čarovnice, da lahko prežene celo največje strahove, ki prihajajo ponoči. Tako neverjetno moč ima lahko čisto majhna lutka iz tkanine ali papirja.

Vukonić-Žunič in Delaš (2009) pravita, da ima le redkokateri predmet tako raznovrstno in pomembno vlogo v življenju otroka, kot ga ima lutka. Razvija in bogati nam domišljijo, vpliva na psihofizične osebe, koordinacijo gibanja, poda pravičen odgovor, razvija smisel za življenje in delo v skupnosti, neguje občutek odgovornosti. S svojim neposrednim pristopom vse bolj postaja predmet pedagogike in psihologije. Vse bolj pogosto prehaja iz roke igralca – animatorja v roke terapevta, psihologa, ali vzgojitelja, učitelja in postaja zanimivo učno sredstvo.

Zelo pomembno je, da otroku pustimo, da sam ustvarja lutko. To, da je zamišljena v njegovi glavi in izdelana izpod njegovih rok ter oživiljena z njegovo energijo in čustvi, je nekaj posebnega in edinstvenega. S tem včasih otrok prekaša vse svoje kreativne dejavnosti, saj nemalokrat iz otroških rok dobijo svojo vidno podobo pojmi, za katere včasih dvomimo, da jih otroci razumejo in dojemajo – rojstvo, strah, jeza, žalost, veselje, ljubezen, smrt, noč, dan, letni časi ... (Korošec, 2006).

2.2 Vrste lutk

Poznamo več vrst lutk, s katerimi se lahko sreča otrok in odrasel. Z njimi se lahko sooča na vsakem koraku, le pozoren mora biti nanje. Lutke bi lahko razdelili tudi na tiste, ki so kupljene v trgovinah, in tiste, ki jih izdelamo sami.

Poznamo veliko lutkovnih tehnik, ki jih lahko na različne načine ponujamo v dejavnostih, igrače in predmete, ročne lutke, senčne lutke, ploske lutke, marionete, telesne lutke, mimične lutke, roke, prste, koleno, stopalo ... Otroci lahko izdelajo preproste lutke iz najrazličnejših odpadnih materialov. Primerne so škatle, barvni papir, kosi blaga, usnja, gumbi, plastenke ... Premalokrat se zavedamo najpreprostejših lutk, ki jih vedno nosimo s seboj. Oživele bodo naše roke, prsti, kolena, stopala, samo malo domišljije je treba dodati (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

Pri izdelavi lutk je pomembno, da upoštevamo naslednje dejavnike, ki lahko vplivajo na delo. Prvi je zagotovo starost otroka. Malček ima manj znanja, spretnosti in potrpljenja pri izdelovanju lutk kot starejši otrok. Tudi tehnološko zapletene lutke ne bodo ustrezale, zato lahko majhnim otrokom ponudimo preprosto obliko, ki jo sami pobarvajo s prsti ali večjimi čopiči ali polepijo s koščki raznobarnega papirja ali blaga (Priročnik za spodbujanje družinske pismenosti; povz. po Sitar Cvetko, 2009, str. 96, 97).

Pri vsem se moramo zavedati, da ne glede na to, kakšna bo lutka, je najpomembnejše, da jo je sposoben narediti vsak, pa tudi če ni do podrobnosti izdelana. S tem se izkažemo v obdelovanju motorike, izkažemo kreativne potenciale, skozi ustvarjeno »bitje« vzpostavljamo komunikacijo in večkrat na simboličen način razrešujemo osebne probleme. Pomembno je, da znamo uporabiti čim več preprostih lutk, ki jih otroci lahko izdelajo, saj to prispeva k rasti njihove pozitivne samopodobe.

2.2.1 Ročne lutke

Ročna lutka je vsaka lutka, ki si jo oblečemo na roko, natančneje na dlan. Vodimo – animiramo jo s premikanjem prstov, dlani in cele roke, skriti za lutkovni oder ali paravan. Ročna lutka je tista, ki je na odru najživahnejša. Lahko se zelo hitro premika, je veseljaška in zaradi svoje nesorazmernosti groteskna. Pri ročnih lutkah je pomembno, da ne naredimo prevelikih, saj jih naša roka ne bi mogla dobro voditi. Sposobna je prijemati najrazličnejše stvari in se igrati z rekviziti, pa čeprav ima ta vrsta lutk zelo majhne roke, v primerjavi z glavo in trupom. Trup je izdelan na način, da prikazuje lutkin kostum. Ta pa je kot rokavček nataknen na animatorjevo roko. Osnovo ročne lutke predstavlja glava, dlan pa je težišče lutkinega telesa (Varl, 1997, str. 4–5).

Ni potrebno, da ima vsaka ročna lutka izdelan kostum, za igro otrok je dovolj že sama rokavica na roki ali preprosto dlan sama.

Borota, Geršak, Korošec in Majaron (2006) pravijo, da je ročna lutka najzahtevnejša izbira za lepo animacijo. Ker se roka kmalu utruji, začne lesti pod rob vidnega polja. Seveda pa je uporaba ročne lutke dobrodošla, če želimo obvladovati fino motoriko. S

tem dobijo prsti svoje samostojne naloge. Če želimo otroku dati še zahtevnejšo nalogo, mu lahko damo dve lutki (na vsako roko eno), da se lahko igra z dvema hkrati.

2.2.2 Senčne lutke

Senčne lutke so predhodnice ploskih lutk. Izredna mehkoba, nežnost in poetičnost so posebnosti teh lutk. Igra s senčnimi lutkami ne dovoljuje raznih podrobnosti. S temi lutkami uprizarjamo preproste jasne, otrokom že znane vsebine in pri tem vzbudimo domišljijo pri najmlajših (Verl, 1997, str. 28). Senčne lutke so vodene od zadaj. Njihov glavni odrski prostor je platno, ki je osvetljeno od zadaj.

Senčna lutka je po svoji tehnologiji ploska. Ima le dve dimenziji: širino in višino. Debeline enostavno ne potrebuje, saj gledalec opazuje senco lika, ki jo neki žarek svetlobe pošilja na plano. To je edina med različnimi lutkovnimi tehnologijami, ki jo gledamo posredno. Prav v tem pa je njena zanimivost, čarobnost. Senčne lutke razdelimo v dve veliki skupini. V prvo skupino sodijo tiste, ki so izdelane iz kartona, papirja, vezane plošče. Njihova senca na platnu je črna. Druga skupina pa vključuje senčne lutke, ki jih izdelamo iz prosojnih materialov (npr. folija). Pobarvamo jih z alkoholnimi flomastri. Njihova senca je barvna (prav tam, str. 30).

Ob predstavljanju in uprizarjanju likov in njegovih osebnosti je pomembno, kako se liki gibljejo. Glavno vlogo pri tem ima animator, ki poskrbi, da se gibanje lutke in značaj lutke ujemata. Če platno ni čisto napeto, si lahko ustvarimo posebne učinke, ki dodatno prispevajo k dramatičnosti zgodbe (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.2.3 Mimične lutke

Mimična lutka je lutka, ki najbolj karikirano posnema človeka, saj s poudarjenim gibanjem čeljusti spominja na odpiranje ust pri človeku ali odpiranje in zapiranje gobca pri živalski figuri. Počasno ali hitro, popačeno ali tresoče se odpiranje ust ali gobca poudarja značaj in s tem posebne lastnosti lika, ki ga lutka predstavlja (Varl, 1997, str. 4).

Mimično lutko dobimo že, če si na roko nataknemo rokavičko z enim prstom (palčno rokavico). Rokavičeno roko položimo tako, da je del s štirimi prsti zgoraj, palec pa spodaj. Tako postavljena dlan predstavlja lutkino glavo z usti, ki jih odpiramo in zapiramo (prav tam, str. 5).

Kadar predstavljamo kakšno žival, največkrat izberemo mimično lutko. Pri teh lutkah je »skrito« igranje za paravanom težje kot ob mizi, saj je v drži nad glavo gibanje palca še zahtevnejše. Predvsem pa se razvija obvladovanje zapestja in komolca v vseh smereh (Borota, Geršak, Korošec in Majaron, 2006).

2.2.4 Maska

Med vrsto lutk štejemo tudi maske. Čeprav niso čisto tipične, vseeno odgovarjajo osnovnemu terminu: biti nekdo drug, igrati ali govoriti skozi usta druge osebe. Maska lahko zakrije obraz ali pa označuje celotno preobleko. Varl (1997) je maske razdelila v tri sklope: obrazne maske, naglavne maske in maske celega telesa (preobleka).

Z obrazno masko si zakrijemo obraz ali pa del obraza. Osnovno obliko obrazne maske lahko hitro spremenimo v živalske ali človeške tipe. Obrazne maske so bolj izrazne, če pokrivajo celoten obraz. Z naglavno masko si prekrijemo celotno glavo. Da nam ni pretesna, mora biti malo večja od naše glave. Kadar pa želimo prekriti celotno telo in ob tem predstavljati nekoga drugega, govorimo o maskah celega telesa (Varl, 1997).

2.2.5 Lutke na palici

Lutka na palici je kot neki podaljšek ročne lutke, čeprav je na videz povsem drugačna. Tako kot ročno lutko tudi lutko na palici vodimo nad paravanom, vendar jo držimo pokonci, in sicer kot palico (Vogelnik, 2020).

Lutke na palici brez vodil so ene najpreprostejših lutk tako za izdelavo kot za animacijo. Z malo domišljije jo lahko ustvarijo že najmlajši. V gospodinjstvu najdemo veliko osnov za lutke, kot so na primer kuhalnice in žlice. Dodamo jim le kakšne oči, usta ali lase in lutka je pripravljena za odlično igro (Varl, 1995, str. 21).

Take lutke nimajo ne sklepov ne okončin. Prav vsak jih lahko animira, paziti mora le na višino lutkinega telesa, in da se lutka ne pogreza za paravan ali scenski element (prav tam, str. 21).

Seveda pa lahko taki lutki dodamo okončine, ki jih prišijemo na kostum, da bingljajo sem in tja. Pri tem pa moramo paziti, da jih ne pritrdimo premočno, saj spontano premikanje obeh udov lutko zelo oživi (prav tam, str. 24).

2.2.6 Marionete

Marionete so lutke, vodene od zgoraj navzdol. Lahko do vodene na nitkah ali na žicah. Tehnično so najzahtevnejše med vsemi vrstami lutk. Predstavljajo figure v celoti, saj imajo vse okončine in vse glavne sklepe kot živa bitja. Gibanje te lutke se usmerja preko vodil (tehcnica, križ) ali preko daljših in krajših niti. Bistvo takih lutk je, da se posamezni deli obešajo drug na drugega. Na glavo je obešen trup, ob strani trupa sta obešeni obe roki in spodaj nogi. Vse skupaj pa visi na nitkah. Potrebno je veliko vaje, da lutko na nitkah res obvladamo (Varl, 1997, str. 4–7).

Vodilne nitke pa lahko zamenja tudi žica. Taka lutka ima enako zgradbo kot telo, vendar je na njeno telo navezanih manj niti. Vodljivost te lutke je precej lažja, saj so gibi natančnejši in hitri. Tako vodilo je tudi krajše, zato je razdalja med animatorjem in lutko približno taka kot pri animiranju lutke na palici. Tudi reakcija na naše »ukaze« je takojšnja (prav tam, str. 27).

2.3 Komunikacija z lutko

Lutka, kot posrednik v komunikaciji, izboljšuje medosebne odnose in pripomore k sproščenemu vzdušju v skupini. Otroku daje možnost, da izraža svoja čustva, sprošča konflikte in predstavi lastno videnje resničnostnega sveta preko simbolnih situacij. Ob ustvarjalni igri z lutko so otroci sproščeni, hkrati pa razvijajo svoje prvine govora in dajejo zgodbam in dialogom nove razsežnosti. Nebesedne prvine lutke so še posebej močna spodbuda otrokom s težavami v govornem razvoju. Lutke imajo prav posebno energijo, ki pritegne tako otroke kot odrasle in s tem prebujajo močna čustva v nas.

Gledališka pedagogika otroku omogoča izražanje z različnimi nebesednimi izraznimi sredstvi, kot so: mimika, gibi, likovna simbolna sredstva, glas, zvok ipd. Celosten pristop v gledališki igri pa hkrati omogoča dvosmerno komunikacijo primarnega tipa, čeprav je večinoma enosmerna. Komunikacija primarnega tipa predstavlja način, ki zadovoljuje otrokovo radovednost. Taka vrsta komunikacije v predšolskem obdobju prevladuje, kasneje v šoli pa žal ne več.

Pristop, kot je ustvarjalna drama z lutko, postavlja otroke v vloge aktivnih ustvarjalcev. Pri tem gradijo medosebne odnose ter odnose z zgodbami, sami postanejo del zgodbe, ki jo lahko spreminjajo ali nanjo vplivajo, ob tem pa izražajo svoja čustva.

Ko govorimo o igralcu, ki igra v gledališču, ugotovimo, da gre za neposredno, brezosebno komunikacijo med njim in občinstvom. Komunikacija z lutko pa je drugačna po tem, da igralec v lutkovnem gledališču komunicira z občinstvom preko posrednika – lutke. Če obadva načina komunikacije preslikamo v vrtec, lahko vidimo, da neposredna komunikacija ustreza otrokom, ki se radi izpostavljajo, tistim otrokom, ki imajo dobro samozavest. Tisti otroci, ki pa so bolj plašni, pa bodo komunicirali preko lutke, saj jim ta predstavlja »ščit«. Tudi vzgojitelji/učitelji večkrat opazijo spremembe otrok, kadar je prisotna tovrstna komunikacija. Vidijo, da se zadržani otroci, v igri z lutko, večkrat vključijo v interakcijo in celo prevzamejo vodilne vloge in like v zgodbah. Takrat je lutka plahemu otroku zaščitnica pred neposrednim izpostavljanjem, zato se pogosteje vključi v dogajanje.

Pogosto je lutka odličen pripomoček pri dejavnostih v skupinah. Kadar otroke nagovori lutka, se oni takoj osredotočijo nanjo. Postane njihova prijateljica, ji zaupajo in

z njo vzpostavljajo neposreden odnos, hkrati pa se ob tem izboljša tudi odnos z vzgojiteljico/učiteljico.

Primeri iz prakse nam dokazujejo, da je lutka pomemben medij pri vzpostavljanju odnosov, doseganju ciljev, sodelovanju in bogatenju znanja na vseh kurikularnih področjih. Otroke spodbuja k ustvarjalnemu izražanju, besednemu izražanju in izmišljanju zgodb. Ob igri z lutko pa si otrok bogati svoj besedni zaklad ter spoznava jezik nebesedne komunikacije (Komunikacijski potenciali lutke kot spodbuda za učenje govora, povzeto po Korošec).

2.4 Spodbujanje ustvarjalnosti

Pomemben vidik ustvarjalnosti je originalnost (izvirnost). Rezultat takega vidika je vedno nekaj novega, svojevrstnega, redkega, v skrajnem primeru enkratnega in neponovljivega.

Pri ustvarjalnosti ni nujno, da se kaže skozi končne dosežke, ki so nekaj novega v svetovnem merilu, ampak so že ustvarjalni dosežki za vsakega posameznika tisti, ki so novi zgolj zanj in so pomembni le v njegovem poklicnem in zasebnem življenju. Ne glede na to, da so psihologi najpogosteje preučevali proces ustvarjalnosti in ustvarjalne dosežke priznanih znanstvenikov, izumiteljev in umetnikov, ustvarjalnost ni le sposobnost peščice ljudi, ampak smo bolj ali manj ustvarjalni prav vsi.

Ustvarjalnost lahko razumemo s treh osnovnih vidikov – z vidika ustvarjalnega procesa, vidika ustvarjalne osebe in vidika ustvarjalnega produkta.

2.5 Projektno delo

Projektno delo je metodični postopek. Je način dela, s katerim otroci pridobivajo različne spretnosti, ob tem pa se učijo razmišljati. Izvajanje projekta ni samo način, pri katerem se izvajalci učijo postopkov vodenja od začetka do konca, ampak je veliko več. Celotnemu izvajanju od zamisli in načrtovanja do produkta sledi tudi evalvacija, kar pomeni, da se delo konča z analizo in oceno celotne izvedbe.

Pri projektnem delu se z izvajanjem udeleženci učijo strategij za uspešno izpeljavo dela, ob tem pa si bogatijo znanje in izkušnje, razvijajo svoje sposobnosti, spretnosti, domišljijo in se soočajo z različnimi problemskimi situacijami (Novak, 2009).

2.5.1 Vloga in pomen projektnega dela kot učnega modela

V vzgojno-izobraževalnem procesu ima projektno delo dvojno vlogo. Po eni strani je metodični postopek, s katerim se udeleženci učijo izvajati projekt, in po drugi strani je

način dela, ki jim omogoča aktivno sodelovanje pri različnih dejavnostih, pri tem pa pridobivajo različna znanja, sposobnosti, vrednote in navade (Novak, 2009).

Vodja projekta ima pomembno vlogo, saj daje pobude, usmerja in spodbuja k aktivnemu sodelovanju pri vseh dejavnostih. Tako udeleženci sami dajejo pobude, predloge, se samostojno odločajo in kritično presojujejo, sodelujejo z drugimi, rešujejo konflikte, izmenjujejo si različne poglede in na koncu so soodgovorni pri nalogah, ki jih prevzamejo. Novak (2009) pravi, da je temeljno vodilo pri projektnem delu spodbujati celovit, optimalen in skladen osebnostni razvoj vsakega posameznika.

2.5.2 Načela, na katerih temelji izvajanje projektnega dela

Projektno delo temelji na načelih, kot so:

- ciljna usmerjenost je pomembna, ker udeleženci svojemu početju dajo smisel in jasno usmerijo svojo dejavnost, pri tem pa se po navadi poveča njihov interes za sodelovanje do končnega cilja;
- tematsko problemski pristop – tukaj se dogovorijo, kaj bodo počeli, dobro je, da jim je tema delno že znana, saj se mora navezovati na njihovo predznanje, nato se dogovorijo, kako se bodo lotili izvedbe;
- življenjskost – pri projektni temi je pomembno, da izhaja iz vsakdanjega življenja;
- odprtost in prožnost – je lahko vsestranska, tematika se lahko delno spreminja ali dopolnjuje, če pri tem obogati celotni projekt in ne spreminja cilja;
- načrtnost – načrtovanje dejavnosti pomaga pri uresničitvi postavljenega cilja, če se tega načela izvajalci ne držijo, se lahko projekt poruši ali zaide v drugo smer;
- spoštovanje razvojnih in individualnih razlik med udeleženci – posamezniki se med seboj razlikujejo na različnih področjih, čeprav so te razlike zahtevnejše pri vodenju, lahko projekt zelo popestrijo;
- spodbujevalni stil dela – za uspešno izvedbo je pomembna primerna spodbuda, vodje ne smejo vsiljevati svojih zamisli in predlogov, ampak vodijo razgovor z njimi in jih tako spodbujajo k razmišljanju in sodelovanju;
- poudarek na aktivnem sodelovanju – pomembno je, da so vsi udeleženci pri vseh dejavnostih aktivni, so tisti, ki predlagajo, načrtujejo in izvajajo posamezne aktivnosti;
- sinergija – beseda pomeni sodelovanje in medsebojno dopolnjevanje, s tem načelom bodo udeleženci uspešno dosegali zastavljene cilje in učinkovito reševali naloge. Solidarnost, medsebojna pomoč in prijateljstvo prispevajo k dobremu počutju v skupini in pri tem povečujejo gotovost in samozavest pri izvajanju nalog;

- težišče pozornosti na procesu izvedbe projekta – kakovost kateregakoli izdelka je odvisna od postopkov, ki privedejo do končne uresničitve. Čeprav je za zunanjega opazovalca pomemben končni produkt, pa je za izvajalca zelo pomemben postopek, saj s tem pridobi vpogled v celoten potek projekta in omogoča, da kritično ovrednoti dobre in pomanjkljive strani svojega dela;
- celostni razvoj osebnosti – človek je socialno bitje, hkrati pa je tudi večplastno bitje, osebnost, ki se razlikuje od posameznika do posameznika. Ker projekt uvrščamo med didaktične postopke, se ob tem razvija tudi celostni razvoj posameznika (Novak, 2009, str. 17–21).

2.5.3 Zgradba in razčlenitev projektnega dela po etapah

Pri projektnem delu z otroki je treba oblikovati pravila. Pomembno je, da pri tem sodelujejo vsi. Tako se izognemo morebitnim motečim dejavnikom, ki lahko vplivajo na naš proces in končni produkt. Po dogovoru z otroki si lahko vsa pravila obesimo na vidno mesto.

Novak (2009) opisuje razčlenitev posameznih etap projektnega dela:

- 1. ETAPA: nastajanje pobude oziroma ideje s končnim ciljem,
- 2. ETAPA: oblikovanje idejne skice z delnimi cilji in nalogami,
- 3. ETAPA: načrtovanje izvedbe,
- 4. ETAPA: izvedba načrta,
- 5. ETAPA: predstavitev dosežkov,
- 6. ETAPA: ovrednotenje dosežkov in celotnega poteka izvedbe projekta – evalvacija.

Iz tega je razvidno, da ni pomemben končen produkt, ampak postopek in evalvacija celotnega procesa.

2.6 Kulturno-umetnostna vzgoja

Koncept kulture je v različnih družbenih okoljih pojmovan zelo različno, zato ga je zaradi kompleksnosti in različnih vidikov težko jasno opredeliti. Kultura je skupek dosežkov in vrednot človekovega delovanja, mišljenja in ustvarjanja.

Kulturno-umetnostna vzgoja je v vzgoji in izobraževanju prvič opredeljena v Nacionalnih smernicah za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju, ki jih je pripravila skupina za kulturno vzgojo 2008. Strokovnjaki so ta dokument prvič potrdili leta 2009 (Bucik, Požar-Matijašič in Pirc, 2011).

Bistvo sodobne kulturno-umetnostne vzgoje je vpetost v vsa področja dejavnosti. Otrokom pomaga spoznavati kulturo naroda in graditi zavest o pripadnosti. Spodbuja

spoštljiv odnos do drugih kultur in medkulturni dialog (Bucik, Požar-Matijašič in Pirc, 2011).

2.6.1 Cilji kulturno-umetnostne vzgoje

Cilji kulturno-umetnostne vzgoje, ki se medsebojno prepletajo in dopolnjujejo, so:

- uresničevanje temeljne človekove pravice do izobraževanja in sodelovanja na kulturnem področju,
- razvijanje ustvarjalnosti,
- razvijanje individualnih sposobnosti,
- izboljšanje kakovosti izobraževanja,
- razvijanje estetske občutljivosti in kritičnega odnosa do kulture in umetnosti,
- izražanje kulturnih raznolikosti,
- dviganje ravni kulturne zavesti,
- zavedanje pomena nacionalne kulturne dediščine (Bucik, Požar-Matijašič in Pirc, 2011).

2.6.2 Načela kulturno-umetnostne vzgoje

Načela izpostavljajo posamezne vidike kakovostnega udejanjanja kulturno-umetnostne vzgoje. To so:

- Načelo pomena kulturno-umetnostne vzgoje – ozaveščanje strokovne in druge javnosti o pomenu kulturno-umetnostne vzgoje za družbo kot celoto.
- Načelo kroskurikularnosti – uveljavljanje kulturno-umetnostne vzgoje kot kroskurikularne vsebine v učnih načrtih vseh predmetov in področij dejavnosti.
- Načelo dostopnosti in obveščenosti – zagotavljanje regionalne pokritosti vseh oblik kulturno-umetnostne vzgoje (formalnih, neformalnih, priložnostnih), dostopnosti kulturnih dobrin ter zagotavljanje informiranosti o ponudbi kulturnih ustanov na nacionalni, regionalni in lokalni ravni.
- Načelo kakovosti in ustreznosti – zagotavljanje kakovostne ponudbe kulturno-umetnostnih dejavnosti in vsebin, ki ustrezajo razvojnemu obdobju otrok/mladostnikov.
- Načelo enakih možnosti in upoštevanja različnosti – zagotavljanje enakovrednih pogojev za razvoj vsakega otroka/mladostnika in upoštevanje značilnosti starostnega obdobja in skupinskih razlik (glede na spol, socialno in kulturno poreklo, svetovni nazor ipd.) ter ustvarjanje pogojev za njihovo izražanje.
- Načelo svobode in demokratičnosti – zagotavljanje posameznikove pravice do svobodnega izražanja in sodelovanja pri izbiri dejavnosti s področja umetnosti in kulture in upoštevanje svobode in odgovornosti ustvarjalca in prejemnika.

- Načelo medkulturnega dialoga – zagotavljanje možnosti za poznavanje, ustvarjanje, vrednotenje, (po)doživljanje in predstavljanje lastne kulture, zaznavanje, razumevanje in sprejemanje drugačnosti, premagovanje predsodkov do drugih kultur, primerjanje kultur, vzgajanje k strpnosti ter ohranjanje oz. nadgrajevanje lastne identitete in kulture ter vključevanje različnih kultur v vzgojno-izobraževalno delo in omogočanje izkustvenega spoznavanja kulturnih razlik.
- Načelo razvojno-procesnega pristopa – zagotavljanje razvojno-procesnega učenja, ki spodbuja posameznikove lastne strategije razumevanja, izražanja in razmišljanja.
- Načelo partnerstva – poudarjanje pomena partnerskega povezovanja in sodelovanja različnih subjektov na posameznih ravneh družbe: povezovanje na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, na ravni vrtcev, šol in kulturnih ustanov, med strokovnimi delavci v vzgoji in izobraževanju, med umetniki oz. delavci kulturnih ustanov ter med vzgojno-izobraževalnimi ustanovami in družinami. vzpostavljanje partnerskega mednarodnega sodelovanja ter upoštevanje timskega načrtovanja in izvajanja, horizontalne in vertikalne povezanosti med izvajalci, sodelovanja z družbenim okoljem in specifične kulturnega okolja.
- Načelo strokovnosti – omogočanje, da strokovni in kulturni delavci, ki sodelujejo v vzgoji in izobraževanju, v procesu izobraževanja pridobijo ustrezna znanja in veščine za udeleževanje kulturno-umetnostne vzgoje, zagotavljanje nadaljnjega izobraževanja in usposabljanja ter nadgrajevanja že pridobljenih znanj ter zagotavljanje možnosti, da strokovni delavci v vzgoji in izobraževanju ter umetniki in strokovni delavci s področja kulture spoznajo dodano vrednost medsebojnega sodelovanja.
- Načelo načrtovanja, spremljanja in vrednotenja – izpostavljanje pomembnosti načrtovanja z upoštevanjem razvojno-procesnega pristopa, spremljanja in vrednotenja dejavnosti na področju kulturno-umetnostne vzgoje za zagotavljanje uspešnega izvajanja teh dejavnosti.
- Načelo aktualnosti in sodobnosti – zagotavljanje dostopnosti do novih in sodobnih kakovostnih kulturno-umetniških vsebin, praks, zvrsti, procesov ...
- Načelo spodbujanja raziskovalnega dela – pridobivanje strokovnih argumentov o pomembnosti kulturno-umetnostne vzgoje.
- Načelo zagotavljanja materialnih in prostorskih pogojev – zagotavljanje ustreznih materialnih in prostorskih pogojev za organiziranje in izvajanje kulturno-umetniških dejavnosti (Bucik, Požar-Matijašič in Pirc, 2011).

3 PRAKTIČNI DEL

3.1 Načrt

1. dejavnost – Ročne lutke – »Kralj gozda« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, šivalni stroj, blago, ročne lutke, škarje, lepilo, različni materiali za ustvarjanje (volna, moos gumi, papir, blago, gumbi, oči ...)

1. del: Otroci si bodo na pobudo vzgojiteljice pripravili prostor za gledališče. Pred lutkovni kotiček, ki je del elementov v igralnici, bodo prinesli stole in blazine. Vzgojiteljice bomo za uvodno motivacijo z ročnimi lutkami odigrale lutkovno predstavo z naslovom »Kralj gozda« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Kasneje bodo otroci spoznali lutke, jih otipali in jih preizkusili. Po tem bom vodila pogovor o videnem. Pogovor bo potekal o doživljanju otrok med predstavo. Kaj jim je bilo najbolj všeč? Kako so se ob tem počutili? Ali bi kaj spremenili? Ali bi ravnali kako drugače, kot živali v gozdu? V naslednjih dneh bodo otroci v lutkovnem gledališču predstavili svojo lutko in v skupinah zaigrali predstavo po želji.

3. del: Z našo pomočjo in pomočjo šivalnega stroja si bo vsak otrok zašil svojo lutko iz blaga. Nato si bo, glede na ponujen material, dopolnil lutko. Naslednje dni bodo otroci v lutkovnem gledališču predstavili svojo lutko in v skupinah zaigrali predstavo po želji.

2. dejavnost – Senčne lutke – »Sosedje na veliki jelki« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, trši papir, folija, palčke, škarje, lepilo

1. del: Otroci bodo ponovno pripravili prostor za gledališče. Vzgojiteljice bomo za uvodno motivacijo s senčnimi lutkami izvedle lutkovno predstavo z naslovom »Sosedje na veliki jelki« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Po končani predstavi bo sledil pogovor o tem, zakaj jim rečemo senčne lutke, kako dobimo senco, kako se razlikujejo od ročnih lutk, zakaj potrebujemo svetlobo? Vzgojiteljice bomo podale navodila za socialno igro »Kdo se skriva za senco?« in k lastnemu ustvarjanju sence. Medtem bomo pripravile material za ustvarjanje.

3. del: Vsak otrok si bo lahko izdelal senčno lutko iz kartona ali folije in se z njo preizkusil v senčnem gledališču. Naslednji dan bodo v manjših skupinah s svojimi senčnimi lutkami odigrali predstavo po želji.

3. dejavnost – Mimične lutke – »Opravljliva kača« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Področje dejavnosti: umetnost, jezik

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, škatlice sirčkov, nogavice, papir, blago, škarje, lepilo, različni materiali za ustvarjanje (volna, moos gumi, papir, blago, gumbi, oči ...)

1. del: Otroci bodo pripravili prostor za gledališče. Vzgojiteljice bomo za uvodno motivacijo z mimičnimi lutkami izvedle lutkovno predstavo z naslovom »Opravljliva kača« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). Med samo predstavo bomo vzgojiteljice poudarjale oglašanje živali (ks, ks, ks, kvak, kvak, ssss ...). Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Po koncu predstave bo sledil pogovor o videnem. Postavljale bomo vprašanja, kot so: kako se razlikujejo mimične lutke od drugih, kakšne so njihove značilnosti, kako se premikajo, ali so jim bile lutke zanimive ter zakaj? Skupaj bomo izvedli nekaj vaj za artikulacijo. Lutke jih bodo pri samih vajah spodbujale.

3. del: Po vajah in pogovoru jih bomo povabile k izdelavi lutk. Skupaj bomo pripravili prostor in material. Otroke bomo vodile skozi postopek izdelave (origami iz papirja, lutka iz nogavice ali škatlice sirčkov). Po končani izdelavi bodo lahko otroci sami ali v skupinah preizkusili svojo lutko v lutkovnem gledališču.

4. dejavnost – Maska – »Dobri volk« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Področje dejavnosti: umetnost, jezik, družba

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica, predprostor

Sredstva: karton, škarje, lepilo, flomastri, barvice, material za ustvarjanje (papir, krep papir, moos gumi, blago, pena ...)

1. del: Otroci bodo, skupaj z vzgojiteljicami pripravili prostor za dramatizacijo. Vzgojiteljice bomo z maskami zaigrale dramatizacijo z naslovom »Dobri volk« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Po koncu predstave bo sledil pogovor o poteku zgodbe, kakšno sporočilo nam daje zgodba in o sami izvedbi z maskami.

3. del: Nato se bodo otroci poljubno razdelili v skupine po tri ali štiri igralce. Skupno se bodo morali dogovoriti, katero zgodbo bodo zaigrali in kateri liki bodo nastopali v zgodbi. Medtem bomo vzgojiteljice pripravile delavnico za izdelavo mask. Vsak otrok bo dobil svojo osnovo maske, ki jo bo okrasil po želji.

Nadgradnja te dejavnosti bo potekala naslednji dan, ko bodo otroci prišli našemljeni v pustne kostume in bo potekala igra vlog po koticčkih.

5. dejavnost – Lutke na palici – »Skupni brlog« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Področje dejavnosti: narava, jezik, umetnost, matematika

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, individualna, skupinska

Prostor: igralnica, predprostor

Sredstva: lutke na palici, lutkovni koticček, kuhalnice, palice, material za ustvarjanje (krep papir, folija, gumbi, oči, blago, volna, trakovi ...)

1. del: Otroci bodo pripravili prostor za gledališče. Vzgojiteljice bomo za uvodno motivacijo z lutkami na palici zaigrale predstavo z naslovom »Skupni brlog« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Sledil bo pogovor o bivališčih živali, kje živijo živali, kakšna so njihova bivališča, kako lahko mi poskrbimo za svojo naravo, ali so jim bile lutke všeč in zakaj?

3. del: Po pogovoru bo sledila skupna delavnica. Otroci bodo izdelali lutke na kuhalnici. Po koncu delavnice bodo v skupinah ali posamično z njimi zaigrali v lutkovnem kotičku.

6. dejavnost – Lutke na nitkah – »Sto rogov« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda)

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Področje dejavnosti: družba, jezik, umetnost, narava

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska

Prostor: igralnica

Sredstva: lutke na nitkah – marionete, lutkovni kotiček, palice, material za ustvarjanje (papirnati tulci, vrvi, krep papir, folija, gumbi, oči, blago, volna, trakovi ...), glasbeni inštrumenti (zvončki, boben)

1. del: V vrtec bomo povabili babice in dedke. Z otroki jim bomo pripravili prostor, kjer bomo nastopali. Otroci bodo nastopali z deklamacijo »Akrobatka« (avtor neznan), s pesmijo Cicihimna (Romana Kranjčan) in pesmijo Kaj delajo živali pozimi (Mira Voglar). Nato bomo vzgojiteljice pripravile lutkovni kotiček in z marionetami zaigrale zgodbo »Sto rogov« (M. Mañeru – Zgodbe iz gozda). V predstavo bomo vključile tudi igranje na male glasbene inštrumente. Vzeli si bomo čas za čustveno doživljanje po predstavi.

2. del: Po končani predstavi se bomo z otroki pogovorili o vrsti lutk. Zakaj so tako posebne? Po čem se razlikujejo od drugih? Kakšno sporočilo nam daje zgodba, ki smo jo slišali?

3. del: Nato bomo povabili otroke, babice in dedke na delavnico izdelovanja marionet. Imeli bomo pripravljen material za izdelovanje iz lesa, papirnatih tulcev ali po lastni izbiri. Na koncu delavnice bodo predstavili skupni izdelek še drugim in preverili, ali se lahko giba.

7. dejavnost – Izdelava lastnega odra

Izvajalec: Maja (vodja projekta)

Pomoč pri izvajanju: vzgojiteljice sosednje skupine

Področje dejavnosti: umetnost

Metode dela: demonstracija, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: individualna

Prostor: igralnica

Sredstva: škatle, blago, vroča pištola, vrvica

Kot zaključek projekta z lutkami si bodo otroci izdelali gledališče. S pomočjo vzgojiteljic si bo vsak otrok iz škatle izrezal odprtino za oder. Iz odpadnega blaga si bodo lutkovno gledališče še okrasili in vanj zbrali vse svoje lutke, ki so jih v zadnjih mesecih izdelali.

3.1.1 Opredelitev problema

Za diplomsko delo smo izbrali projektno delo z naslovom »Izzivi pri izdelovanju različnih vrst lutk v vrtcu«. Cilj naloge je predstaviti in evalvirati projekt, ki v ospredje postavlja igranje z lutkami, spoznavanje različnih vrst lutk, izdelavo lutk ter izzive, s katerimi se soočajo otroci pri sami izdelavi le-teh. Velik pomen bo na izkustvenem učenju, kreativnosti, ustvarjalnosti, inovativnosti pri spoznavanju in izdelavi lutk.

Lutkovna umetnost si je svoj umetniški status težko pridobivala in ga tudi še ni povsem usvojila (Trefalt, U., 1993).

Prav tako opazamo, da v vrtcu premalokrat uporabljamo lutke, hkrati pa ugotavljamo, kako uporaben didaktičen pripomoček so. Zato želim v tem projektu tako otrokom kot sodelavkam približati lutkovno umetnost kot nekaj preprostega, a hkrati čudovitega.

Otroci bodo preko naše igre z različnimi vrstami lutk spoznavali specifične posamezne lutke in jih razvijali kot celoto. Navodila za izdelavo lutk bodo uporabili vsak na svoj drugačen, ustvarjalen način. S pomočjo odraslega se bodo soočali z izzivi, s katerimi se bodo srečali med izdelavo lutk.

Otrokom želimo z lutkami približati ustvarjalnost, estetsko doživljanje, izražanje in komuniciranje, da si s tem pridobijo izkušnje na področju umetnosti.

Otroci bodo v projektu aktivno sodelovali in razvijali svoje ustvarjalno mišljenje, razvijali prostorske, vizualne, slušne predstave ter predstave o umetnosti in komunikaciji

z lutkami. Preizkusili se bodo tako v vlogi izdelovalca lutk kot tudi igralca v lutkovnem gledališču.

S takim pristopom želimo otroke čim bolj navdušiti za izdelavo lutk, da se pogumno soočijo z vsemi izzivi, pred katere bodo postavljeni med samim procesom izdelave. Otroci bodo s tem, ko bodo izbirali material, barve, oblike, dali lutki gibanje in glas, začeli komunikacijo preko lutke. Lutka omogoča otrokom boljši stik z okoljem, zato bodo z njo lahko izražali nekatere svoje težave (npr. strahove) ali doživljali pozitivno izkušnjo v sprejemanju drugačnosti (Bucik, Požar in Pirc, 2011, str. 98).

Otroka s posebnimi potrebami bomo vključili v dejavnosti in jih prilagodili njemu, če bo to potrebno.

Namen dela ne bo končni izdelek, ampak izkušnje in izzivi pri tej vrsti umetnosti.

3.1.2 Cilji

V diplomski nalogi smo si zastavili naslednje cilje:

C1: Otroke spodbuditi, da izdelajo svojo lutko in so pri tem kreativni.

C2: Otroke spodbuditi, da se uspešno soočajo z izzivi in imajo možnost reševanja problemov.

C3: Otrokom omogočiti, da spoznajo vse vrste lutk.

C4: Otrokom omogočiti, da spoznajo komunikacijski potencial lutke.

C5: Otrok, preko lutke, razvija zmožnost sproščene komunikacije, se ustvarjalno izraža in ob tem doživlja ugodje in veselje.

C6: Spodbuditi ustvarjalno sodelovanje in medsebojno pomoč, ki jo ponuja vsebina izbrane tekstovne predloge.

3.1.3 Raziskovalna vprašanja

V diplomski nalogi smo si postavili naslednja raziskovalna vprašanja:

- S katerimi izzivi se bodo otroci srečevali pri izdelavi posamezne lutke?
- Kako se bodo otroci soočali z izzivi pri izdelavi lutk?
- Katere vrste lutk bodo otroci spoznali in jih izdelali?
- Kakšen vpliv ima lutka kot komunikacijsko sredstvo na otroke?
- Kako spodbuditi otroke k izdelavi lutk, sodelovanju in izvedbi lutkovne predstave?

3.1.4 Metodologija

Pri raziskovalni nalogi bomo uporabili metodo opazovanja in komuniciranja z otroki. Podatke bomo pridobivali s pomočjo dnevniških zapisov, komentarjev otrok, slikovnega gradiva, na koncu projekta pa bomo izvedli intervju z vzgojiteljicama obeh oddelkov.

3.1.5 Raziskovalni vzorec

Praktični del bo izveden v vrtcu na Dolenjskem. V raziskovalno nalogo bosta vključeni dve skupini, skupaj 25 dečkov in 23 deklic. V eni izmed skupin bo prisoten tudi deček s posebnimi potrebami. Dejavnosti bomo izvajali v skupini in predprostoru v dopoldanskem času. Celoten projekt bo trajal približno tri mesece. V projekt bodo vključene tudi vzgojiteljice sosednje skupine.

3.2 Izvedba projekta

3.2.1 1. dejavnost – izdelava ročnih lutk

Tema: Ročne lutke

Področje dejavnosti: umetnost, jezik, matematika in družba

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, šivalni stroj, blago, ročne lutke, škarje, lepilo, različni materiali za ustvarjanje (volna, moos gumi, papir, blago, gumbi, oči ...)

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Razvijanje matematičnega izražanja (spredaj, zadaj).
- Spoznavanje posameznih umetnostnih zvrsti.

Kurikularni cilji:

- Otrok uporablja izraze za opisovanje položaja predmetov (spredaj, zadaj) in se nauči orientacije v prostoru.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.
- Otrok doživlja in spoznava umetniško delo.
- Razvija umetniško predstavljalnost in domišljijo z zamišljanjem in ustvarjanjem.

Operativni cilji:

- Otrok doživeto posluša in opazuje lutkovno predstavo.

- Otrok spozna pripovedovanje zgodbe preko ročnih lutk.
- Otrok izdelava svojo ročno lutko, jo predstavi ter z njo zaigra.

Vloga odraslega:

Vloga odraslega je pomembna na vseh področjih Kurikuluma. Pri tej dejavnosti vzgojitelj spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Spodbuja jih k samostojnemu ustvarjanju, ob tem pa se zaveda, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Podpira jih k individualni izbiri prioritete področja v umetnosti, ustvarjalnih idejah in izvirnosti. Spodbuja otroke, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Pri sami izdelavi lutk otrokom nudi pomoč pri lepljenju z vročo pištolo in striženju debelejšega kartona ali blaga (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

V igralnici smo lutkovni kotiček pomaknili na sredino igralnice. Otroke smo prosili za pomoč pri pripravi prostora. Z zanimanjem, kaj se bo zgodilo, so hiteli po stole in blazine ter ves čas spraševali, katere lutke bodo danes prišle na obisk. Element lutkovnega kotička smo prekrili z belim blagom in okrasili z drevesi. Za uvodno motivacijo smo vzgojiteljice z ročnimi lutkami zaigrale kratko zgodbo z naslovom: »Kralj gozda« iz zbirke Zgodbe iz gozda, katere avtorica je Maria Mañeru. Zgodbe v knjigi na preprost in prijazen način spodbujajo pozitivne vrednote pri naših mladih bralcih.

»Zgodba predstavlja lisico, ki si je začela domišljati, da je najmočnejša žival v celém gozdu in bi zato lahko postala kraljica gozda. Ostale živali so jo začele prepričevati, da ni tako. Na koncu zgodbe mimo pride neopazen jež, ki v ničemer ne tekmuje. Živali spoznajo, da je pravi kralj prav on. Najmočnejši je prav tisti, ki nima sovražnikov.«

Lutkovni kotiček je bil dodatno osvetljen z lučjo, sam prostor pa je bil zatemnjen. Otroke je predstava takoj pritegnila in so si jo ogledali v čisti tišini. Na koncu so nas nagradili s ploskanjem in navdušenjem nad predstavo. Deček s posebnimi potrebami se nam je pridružil že med predstavo in želel biti del nje. Ves čas si je tudi sam želel nataktniti lutko na roke. Najbolj zanimiva mu je bila lutka ježa, s katero se je igral še celo popoldne.

Po končani lutkovni predstavi smo vodili pogovor o videnem. Zastavljali smo jim vprašanja: Kakšna je razlika med lutkovnim gledališčem v Ljubljani in vrtčevskim gledališčem?

- »Tam so bili reflektorji, tukaj pa samo lučka.«
- »Tam se je zadaj slišala glasba, tukaj pa je ni bilo.«
- »V Ljubljani smo imeli oblazinjene stole, naši pa so trdi.«
- »Drugačne živali so nastopale.«

- »Ta v vrtcu je manjši.«

Kaj mislite, kako se imenujejo lutke, s katerimi smo zaigrale?

- »Lutka na roki.«
- »Lisičja lutka.«
- »Ročna lutka, ki si jo dala na roke.«

Kaj vam je bilo najbolj všeč pri predstavi?

- »Da je na koncu lisica postala prijazna.«
- »Všeč so mi bile vse živali.«
- »Da so se na koncu vsi 'pobotali'.«

Kakšna je ročna lutka?

- »Mehka.«
- »Iz blaga.«
- »Taka, da jo lahko daš na roko.«

Po pogovoru smo otroke povabile v predprostor, kjer je bil pripravljen material za izdelavo lutk. S pomočjo šivalnega stroja si je vsak otrok zašil ročno lutko iz filca. Nekateri so imeli malo strahu, večina pa se je uspešno spopadla s šivanjem.

Slika 1: Šivanje osnove za ročno lutko

Nato je otrok glede na ponujen material izdelal lutko. Izdelava je potekala kar nekaj dni. Naenkrat je lutke lahko izdelovalo osem otrok. Večina otrok si je izdelala lutko živali iz zgodbe.

Slika 2: Izdelovanje ročnih lutk

Zanimiv izziv si je zadal deček, ki je želel osnovo spremeniti v žival – krta. Ta je namreč črne barve, osnova za lutko pa je bila sive barve. Veliko časa je namenil razmišljanju in preizkušanju, saj je želel lutko spremeniti v črno. Po tehtnem premisleku je lutko obrisal na črno blago, jo izrezal in prilepil na sprednjo stran. Kasneje mu je padla koncentracija in je za zadnjo stran uporabil že narezane koščke temnega blaga. Tako se je izognil ponovnemu striženju.

Slika 3: Ustvarjanje ročne lutke – krta

Slika 4: Lepljenje ročne lutke

Prav tako so tisti, ki so želeli celotni lutki izdelati obleko, imeli težave s striženjem blaga. Eden izmed otrok je vzel škarje za odrasle in ugotovil, da dobro strižejo. Povedal je še drugim. Nekateri so pri izdelavi živali lepili rep spredaj. Ko smo jih vprašali, zakaj, so nas presenetili z odgovorom, da ga zadaj ne vidijo. Ob tem smo ponovili izraze za opisovanje položaja predmetov (spredaj, zadaj) in se preizkusili v orientaciji po prostoru.

Slika 5: Ročna lutka volka

V začetku so bili z izbiro materiala še zelo skromni. Pri lepljenju trših materialov na blago so imeli težavo, ker lepilo ni držalo. Otroci so sami prosili za močnejše lepilo in težava je bila rešena.

Otroci so se lahko v naslednjih dneh preizkusili v igranju. Lutkovni kotiček je ostal na istem mestu in v njem so se odvijale zanimive zgodbe. Otroci so igrali otrokom, velikokrat pa so si zaželeli naše družbe. Postavili so nam gledališče, zatemnili so okna, osvetlili oder in prosili za tišino. Nasmejal nas je komentar dečka, ki nas je pred predstavo prosil še naj ugasnemo mobilne telefone.

Slika 6: Igra z ročnimi lutkami v lutkovnem kotičku

Kot nadgradnja dejavnosti pri tej vrsti lutk smo mimogrede spoznali še prstne lutke, ki so si jih otroci lahko izdelali. Na voljo so imeli manjše tulce od škatel jajc. Ker je v osnovi ta lutka najmanjša, so imeli težave pri velikostnih odnosih. Veliko otrok si je za glavo izbralo stiroporno jajce, katero pa je bilo veliko večje od samega telesa. Kar težko so si predstavljali, kaj predstavlja telo. Tukaj so v ospredje prišle kraljične, princeze ter vitezi. Lutke so takoj oživele in se začele pogovarjati.

Slika 7: Končni izdelek prstnih lutk

Slika 8: Igra s prstnimi lutkami

3.2.2 2. dejavnost – izdelava senčnih lutk

Tema: Senčne lutke

Področje dejavnosti: umetnost, narava, jezik, družba

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, trši papir, trša prozorna folija, palčke, škarje, lepilo

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Spoznavanje svetlobe.
- Razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalnosti.

Kurikularni cilji:

- Otrok odkriva in spoznava lastnosti svetlobe: širjenje, odbijanje, sence, barve in izvor svetlobe.
- Otrok izvaja dejavnost, v katerih po svojih željah v simbolni igri in igri vlog posnema in igra osebe, živali, predmete.
- Samostojno pripoveduje zgodbe in si izmišlja svoje.
- Zamišlja in oblikuje lutke za dramske dejavnosti.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok doživeto posluša in opazuje lutkovno predstavo.
- Otrok spoznava pripovedovanje zgodbe preko senčnih lutk.
- Otrok izdelava svojo senčno lutko, jo predstavi ter z njo zaigra.

- Sodeluje v komunikaciji v manjših skupinah ali v parih ter v komunikaciji z odraslimi in otroki.

Vloga odraslega:

Spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Otroke spodbuja k samostojnemu ustvarjanju, ob tem se zaveda, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Podpira jih k individualni izbiri prioritetnega področja v umetnosti, ustvarjalnih idejah in izvirnosti. Otroke spodbuja, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o videnem in slišnem. Nudi jim pomoč pri lepljenju paličic z vročo pištolo (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

Otroci so ponovno pripravili prostor za gledališče, ko smo jih za to prosili. Tokrat smo se preselili v predprostor, saj je tam bolj temno. Lutkovni kotiček smo tokrat zakrili s peki papirjem. V ozadju pa smo pripravile projektor, ki je bil naš vir svetlobe. Za uvodno motivacijo smo vzgojiteljice zaigrale lutkovno predstavo s senčnimi lutkami z naslovom »Sosedje na veliki jelki« (Maria Mañeru – Zgodbe iz gozda). Ker smo imeli preveliko število lutk, smo si pomagali s stiroporno ploščo, kamor smo lutke zatikali. Tukaj smo ugotovili, da si bomo v prihodnje zbrali manjše število lutk.

Slika 9: Predstava s senčnimi lutkami »Sosedje na veliki jelki« (M. Mañeru)

»Zgodba govori o skupini sosedov, ki so živeli na veliki jelki in so se med seboj zelo dobro razumeli. Na prvi veji ni živel nihče, saj je bilo prenizko, na drugi pa je čemelo gnezdo vrabcev. Tretjo vejo je naseljevala sova, ki je podnevi spala. Sredi debla je živela družina veveric. Dve veji višje je živel ptič z imenom Don Slavec. Na zadnji veji prav tako nihče ni prebival, ker je bilo previsoko. Nekega dne pa so dobili novo soseda žolno. Ker je ves čas s kljunom trkala po deblu, je bila zelo moteča za ostale sosede. Tik pred tem,

ko so se ji želeli pritožiti, so na deblu odkrili termite, ki so jedli les. Takrat so ugotovili, da jim ravno žolna pomaga pri tem, da ne bodo izgubili svojega doma. In tako se je žolna iz najhujšega soseda spremenila v najbolj priljubljenega, kajti najljubših lastnosti drugih ni mogoče ugotoviti na prvi pogled.«

Slika 10: Pogovor o senčnih lutkah

Po končani predstavi je sledil pogovor o senčnih lutkah. Zastavljale smo jim naslednja vprašanja:

Zakaj jim rečemo senčne lutke?

- »Ker dajejo senco.«
- »Ker se pokaže senca.«
- »Ker delajo sence.«

Kako dobimo senco?

- »Lučka sveti zadaj.«
- »Da je svetloba, pa damo eno stvar spredaj, pa je pol senca tam zadaj.«

Kako se razlikujejo od ročnih lutk?

- »Ročna lutka je lahko iz blaga, senčna pa iz papirja.«
- »Ročno lutko damo v roke, senčno pa primemo za palčko.«

Zakaj potrebujemo svetlobo?

- »Da sploh kaj vidimo.«
- »Da lahko naredimo senco, če ne, ne bi nič videli.«

Zakaj se pri senčnih lutkah iz kartona ne vidijo barve?

- »Brez pomena, da bi kaj gor risal, ker se nič ne vidi čez. Škoda časa.«

Po pogovoru smo otroke povabile k socialni igri »Kdo se skriva za senco?« in k lastnemu ustvarjanju sence. Posamezniki so se skrili ostalim gledalcem, medtem ko so mižali. Gledalci so morali ugotoviti, kdo se skriva za senco. Ko je igra postala nezanimiva in smo ugotovili, kdo vse se skriva za senco, smo jim pokazale še drugo vrsto senčnih lutk, ki so izdelane iz folije in so barvne. Otroci so pokazali navdušenje in ob tem komentirali, da se je zgodila čarovnija in da kar naenkrat vidijo barve. Nato smo pripravili material za ustvarjanje. Vsak otrok je lahko izdelal svojo senčno lutko iz kartona ali folije. Sama izdelava je potekala veliko hitreje. Težave so se pojavile pri striženju, saj so narisali preozka telesa, ki jih niso mogli izrezati. To so ugotovili sami, zato so nekateri risali večkrat. Pri teh lutkah se jim je pogosto folija strgala, saj so si hoteli pomagati s trganjem. Kljub temu so vsi vztrajali do konca in izdelali svoje senčne lutke. Ob tem so komentirali, da se pri tej vrsti lutke barve vidijo skozi, ker je narisano na plastiki. Velika večina si je izdelala obe.

Slika 11: Izdelovanje senčnih lutk iz kartona in folije

Naslednji dan so v manjših skupinah s svojimi senčnimi lutkami odigrali predstavo po želji. Težave so imeli s svetlobo. Nekaj časa so potrebovali, da so ugotovili, da je vidljivost lutke slaba, če jo imajo predaleč stran od lica odra. Na to so jih opozorili gledalci. Kar nekaj časa so zapravili, da so dobili občutek za gibanje za odrom. Velikokrat je namreč njihovo telo prišlo pred svetlobo in zato se lutke niso videle. Opazovali so žarek luči in se igrali s postavitvijo lutke.

Slika 12: Igranje s senčnimi lutkami

Pri igri s senčnimi lutkami so v ospredje prišli otroci, ki so sicer zelo plašni in niso zgovorni. Skriti za oder so odlično komunicirali s publiko. Zanimivo je bilo tudi takrat, ko so gledalce povabili, da ponavljajo za njimi. Uporabljali so zvočne efekte, menjavali so lutke, v zgodbi so uporabili tudi druge predmete (copate), ki so predstavljali drevo ali hiše.

Slika 13: Igra z lastnimi senčnimi lutkami

Slika 14: Igra s senčnimi lutkami iz zgodbe

Slika 15: Igra s senčnimi lutkami iz zgodbe

Za igro so večkrat uporabili tudi naše lutke in jih vpletli v svoje zgodbe ali pa so obnovili zgodbo, ki so jo slišali.

3.2.3 3. dejavnost – izdelava mimičnih lutk

Tema: Mimične lutke

Področje dejavnosti: umetnost, jezik

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica in predprostor

Sredstva: leseni lutkovni kotiček, škatlice sirčkov, nogavice, papir, blago, škarje, lepilo, različni materiali za ustvarjanje (volna, moos gumi, papir, blago, gumbi, oči ...)

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Spodbujanje jezikovne zmožnosti (artikulacija).
- Razvijanje ustvarjalnosti in specifičnih umetniških sposobnosti.

Kurikularni cilji:

- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje sposobnosti umetniškega izražanja, čutnega, čustvenega, miselnega, estetskega in vrednostnega doživljanja.
- Razvijanje sposobnosti izražanja istih doživetij v različnih umetniških jezikih (dramskem, likovnem ...).
- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok doživetu posluša in opazuje lutkovno predstavo.
- Otrok spoznava pripovedovanje zgodbe preko mimičnih lutk.
- Otrok izbira med materiali za izdelavo (škatlica, nogavica ali papir).
- Otrok izdelava svojo mimično lutko, jo predstavi ter z njo zaigra.
- Sodeluje v komunikaciji v manjših skupinah ali v parih ter v komunikaciji z odraslimi in otroki.

Vloga odraslega:

Vzgojitelj spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Spodbuja jih k samostojnemu ustvarjanju, zaveda se, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Podpira jih k individualni izbiri prioritete področja v umetnosti, ustvarjalnih idejah in izvirnosti. Spodbuja jih, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Nudi možnost otrokom, da bodo ustvarjalni v jeziku. Otrokom nudi pomoč pri lepljenju z vročo pištolo, striženju debelejšega kartona ali blaga (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

Otroci so ob naši prošnji pripravili prostor za gledališče. V pričakovanju, katere lutke bodo prišle na obisk danes, so se hitro posedli na stole. Za uvodno motivacijo smo zaigrali lutkovno predstavo z mimičnimi lutkami z naslovom »Opravljava kača« (Maria Mañeru – Zgodbe iz gozda).

»Zgodba govori o tem, da je bila med vsemi gozdnimi živalmi kača največja opravljiva. Zelo rada je raznašala govorice o drugih. Ker so bile živali site njene radovednosti, so se veverice domislile načrta. Začele so šepetati in skakati iz veje na

vejo. Kača jim je sledila, ker je želela slišati kakšno novost. Vendar pri tem ni opazila, da se je že čisto zapletla med veje in zavozlala. Tako je spoznala, da radovednost vsekakor ni lepa čednost.«

Slika 16: Predstava z mimičnimi lutkami – »Opravljava kača« (M. Mañeru)

Med samo predstavo smo poudarjali oglašanje živali (ks, ks, ks, kvak, kvak, ssss ...). Na koncu smo skupaj z lutkami izvedli še nekaj vaj za artikulacijo, ki so se pojavile že med samo zgodbo. Lutke so jih pri vajah spodbujale.

Vaje za artikulacijo:

- oblizovanje z jezikom,
- iztegovanje jezika iz ust in obračanje konice jezika proti nosu in bradi,
- premikanje jezika gor in dol, levo in desno po notranjosti ust,
- oponašanje oglašanja živali (sikanje sssss, ks, ks, ks, sik, sik, kvakanje ...).

Uporabili smo še lutke iz prejšnjih predstav in oponašali njihovo oglašanje:

- oglašanje sove: hu, hu, hu,
- oglašanje vrabca: čiv, čiv, čiv,
- oglašanje žolne: tok, tok, tok.

Slika 17: Izvajanje artikulacijskih vaj

Po koncu predstave je sledil pogovor o videnem. Postavljali smo vprašanja, kot so:

Kako se razlikujejo mimične lutke od drugih?

- »Senčne lutke niso imele ust, te pa jih imajo.«

Zakaj jih poimenujemo mimične lutke?

- »Ker migajo.«
- »Ker so iz mimičnega materiala.«

Kakšne so njihove značilnosti?

- »Vse odpirajo usta.«
- »Ene so iz nogavic, ene iz papirja in druge so iz kartona.«

Kako se premikajo?

- »Notri damo roko in jim odpiramo usta.«

Po vajah in pogovoru smo jih povabili k izdelavi lutk. Skupaj smo pripravili prostor in material. Otroke je bilo treba voditi skozi postopke, da so prišli do osnove.

Slika 18: Prepogibanje papirja

Slika 19: Izdelava mimične lutke iz nogavice

Na voljo so imeli izdelovanje origamija iz papirja, izdelati so morali lutko iz nogavice ali iz škatlice sirčkov. Otroci so pri prepogibanju papirja pokazali veliko vztrajnosti. Linije sicer niso bile povsod natančne, zato so imeli nekaj težav, ko so zaključevali mimično lutko iz papirja. Težave so se pojavile tudi pri mimičnih lutkah iz nogavice. Kar nekaj napora je bilo treba vložiti v striženje kartona, ki so ga vstavili za usta. Ko so ustvarjali mimično lutko, so imeli težavo pri lepljenju, saj jim lutka ni stala pokonci. Ko smo jih vprašali, kako bi si lahko pomagali, je deček podal idejo, da natakne nogavico na tulec. Ker mu lutka še vedno ni stala pokonci, je vzel kovinski lonček barvic.

Po končani izdelavi so se lahko otroci sami ali v skupinah preizkusili v lutkovnem gledališču.

Slika 20: Končni izdelek lutke iz škatlice

Slika 21: Končni izdelek lutke iz nogavice

3.2.4 4. dejavnost – izdelava maske

Tema: Maska

Področje dejavnosti: umetnost, jezik, družba

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska, individualna

Prostor: igralnica, predprostor

Sredstva: karton, škarje, lepilo, flomastri, barvice, material za ustvarjanje (papir, krep, papir, moos gumi, blago, pena ...)

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Možnost seznanjanja z raznimi kulturami in tradicijami.
- Razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalnosti.
- Spodbujanje ustvarjalnosti.

Kurikularni cilji:

- Otrok se izraža s kretnjami in gibi telesa.
- Otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.
- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Razvijanje sposobnosti izražanja istih doživetij v različnih umetniških jezikih (dramskem, likovnem ...).
- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok doživeto posluša in opazuje lutkovno predstavo.
- Otrok spoznava pripovedovanje zgodbe preko lutk – mask.
- Otrok izdelava svojo masko ter z njo zaigra.
- Sodeluje v komunikaciji v manjših skupinah, se dogovarja in izmišljuje svojo zgodbo.

Vloga odraslega:

Vzgojitelj spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Spodbuja jih k samostojnemu ustvarjanju, zaveda se, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Spodbuja jih k aktivnemu sodelovanju v manjših skupinah. Pozorno posluša komunikacijo med otroki in poskuša teme, ki so jih uvedli otroci sami, razširiti in poglobiti. Podpira jih k individualni izbiri prioritete področja v umetnosti, ustvarjalnih idejah in izvirnosti. Spodbuja otroke, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Spodbuja otroke k izmišljeni dramatizaciji. Otrokom pomaga zavezati elastiko pri končani maski (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

Otroci so skupaj z vzgojiteljicami pripravili prostor za dramatizacijo. Tokrat nismo potrebovali lutkovnega kotička, ampak samo veliko prostora v igralnici. Otrokom je bilo čudno, saj so se zdaj že navadili, kaj sledi, ko jih prosimo za pomoč pri pripravi. Toda tokrat smo vzgojiteljice za uvodno motivacijo zaigrale dramatizacijo z maskami z naslovom »Dobri volk« (Maria Mañeru – Zgodbe iz gozda).

Slika 22: Igranje dramatizacije »Dobri volk« (M. Mañeru)

»Zgodba govori o volku, ki je bil resnično dober, ne glede na sloves, ki spremlja volkove. Želel si je prijateljev, s katerimi bi se igral. Vendar so se vse živali skrivale in bežale pred njim. V gozdu pa je prebival tudi dihur Pepo, ki je bil lep, mehak in sijoč. Kljub temu pa je bil vedno osamljen, ker se ni nihče hotel družiti z njim. Govorili so, da smrdi, zato so se ga vsi izogibali. Ko sta se volk in dihur srečala in ugotovila, da sta oba osamljena, sta postala prijatelja. Njun smeh se je slišal skozi celoten gozd, vse druge živali pa so jima začele zavidati. Nauk zgodbe je, da ne smeš nikoli soditi drugih, še predno jih spoznaš.«

Po koncu predstave je sledil pogovor o poteku zgodbe. Otrokom smo postavljali naslednja vprašanja:

Kaj mislite, ali so tudi danes nastopale lutke?

- »Ne, ve ste nastopale.«
- »Ja, ti si bila lutka volk. Sabina je bila lutka srna in Amanda je bila lutka dihur.«

Kaj mislite, kako se imenujejo te lutke?

- »Obrazne lutke, ker jih imate na obrazu.«
- »Lutke za obraz.«
- »Lutke za na glavo.«

Kako se te lutke razlikujejo od drugih?

- »Nič ne držite v rokah.«
- »Ostale lutke ste držale v rokah, te ste imele pa na obrazu.«

Nato so se otroci poljubno razdelili po skupinah (3–4 igralci). Njihova naloga je bila, da se skupno dogovorijo, katero zgodbo bodo zaigrali in kateri liki bodo nastopali v zgodbi. Med seboj so morali sodelovati, se dogovarjati, ustvarjati kompromise in si razdeliti vloge. Ta del jim je bil najtežji. Za dogovor so imeli pet minut časa.

Slika 23: Skupinsko dogovarjanje o igranju in vlogah

Medtem smo vzgojiteljice pripravile delavnico za izdelavo mask. Vsak otrok je dobil svojo osnovo maske, ki jo je okrasil. Pri sami izdelavi otroci niso imeli večjih težav. Nekateri so si masko pobarvali, drugi so si jo prelepili z barvnim papirjem. Dodajali so dele obraza. Zanimivo pa je bilo to, da so vsi ustvarili živalske maske.

Slika 24: Izdelovanje mask po skupinah

Presenetil je deček, ki je maski dodal dolg gobec, ko je ustvarjal krokodila. Težavo je imel pri lepljenju, saj navadno lepilo ni držalo, zato je prosil za močnejšega (Mekol). Ta maska je izstopala po tem, da je šel deček izven okvirjev maske. Pri tej vrsti lutk so otroci potrebovali pomoč pri zavezovanju elastike na masko. Imeli pa so nalogo, da si sami izmerijo, koliko elastike potrebujejo ter da naredijo luknjo na robu maske.

Slika 25: Končni izdelek maske – krokodil

Po končani delavnici so se nam skupine predstavile z zgodbami. Bile so zelo zanimive in polne domišljije. Vsaka zgodba, ki so jo otroci pripovedovali ob igranju, je prispevala k njihovi samozavesti. Ponovno so zaživel tisti sramežljivi otroci, saj so bili skriti za svojo masko. Namen tega nastopa je bil, da izgubijo strah pred nastopanjem na njim prijazen način. Kot celota našega ustvarjalnega dogajanja so v skupini nastale zgodbe, preko katerih so otroci izražali svoja čustva, občutke in predvsem so se izkazali v medsebojnem sodelovanju.

Slika 26: Predstavitev dramatizacij po skupinah

Nadgradnja te dejavnosti je potekala naslednji dan, ko so otroci prišli našemljeni v pustne kostume. Igra vlog je potekala po kotičkih. Čeprav so imeli svoje kostume, so si čez dan večkrat nadeli izdelane maske in se igrali igre vlog.

Slika 27: Skupinska slika v kostumih

3.2.5 Izdelava lutk na palici

Tema: Lutke na palici

Področje dejavnosti: narava, jezik, umetnost, matematika

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, individualna, skupinska

Prostor: igralnica, predprostor

Sredstva: lutke na palici, lutkovni kotichek, kuhalnice, palice, material za ustvarjanje (krep papir, folija, gumbi, oči, blago, volna, trakovi ...)

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Spodbujanje različnih pristopov k spoznavanju narave.
- Razvijanje estetskega zaznavanja in umetniške predstavljalnosti.
- Spodbujanje ustvarjalnosti.

Kurikularni cilji:

- Otrok odkriva, spozna in primerja živa bitja, njihova okolja in sebe kot enega izmed njih.
- Otrok pridobiva izkušnje, kako sam in drugi ljudje vplivajo na naravo in kako lahko dejavno prispeva k varovanju in ohranjanju naravnega okolja.
- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.

- Razvijanje umetniške predstavljalnosti in domišljije z zamišljanjem in ustvarjanjem.
- Ob poslušanju zgodbe razvija zmožnost domišljajske rabe jezika, spoznava moralno-etične dimenzije, s književno osebo se identificira ter doživlja književno dogajanje.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok doživeto posluša in opazuje lutkovno predstavo.
- Otrok spoznava pripovedovanje zgodbe preko lutk na palici.
- Otrok izdelava svojo lutko na palici ter z njo zaigra.
- Sodeluje v komunikaciji v manjših skupinah, se dogovarja in izmišlja svojo zgodbo.

Vloga odraslega:

Vzgojitelj spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Spodbuja jih k samostojnemu ustvarjanju, ob tem se zaveda, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Spodbuja jih k aktivnemu sodelovanju v manjših skupinah. Pozorno posluša komunikacijo med otroki in poskuša teme, ki so jih uvedli otroci sami, razširiti in poglobiti. Spodbuja otroke, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Spodbuja otroke k izmišljeni dramatizaciji (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

Otroci so ob pobudi odraslih pripravili prostor za gledališče. Prosili smo jih, da postavijo sceno, ki bo predstavljala brlog v gozdu. Izdelali smo ga kar iz kartonske škatle. Dodali smo pregrado, za katero so se lahko skrili igralci. Prostor smo zatemnili, oder pa osvetlili z lučjo. Vzgojiteljice smo za uvodno motivacijo z lutkami na palici zaigrale predstavo z naslovom »Skupni brlog« (Maria Mañeru – Zgodbe iz gozda).

Slika 28: Igranje predstave z naslovom: »Skupni brlog« (M. Mañeru)

»Zgodba govori o medvedu, ki je ob začetku zime zadremal v svojem brlogu. Druge živali so začele iskati zavetje, saj so zaradi različnih razlogov ostali brez bivališča. Prvi je do njega prišel zajček. Njegov brlog se je sesedel, zato je prosil medveda, če lahko ostane pri njem. Kmalu sta prišla jazbec in miš. Njima je brloge zalila voda. Medved jih je povabil v svojo votlino. Na koncu ga je zmotila še lisica, ki nima brloga, saj so ga odkrili lovci in je bila v nevarnosti. Tako so živali zahvaljujoč prijaznemu medvedu preživele zimo, medvedu pa je bilo v njegovem brlogu v družbi novih prijateljev prav prijetno toplo. Iz te zgodbe se lahko naučimo, da je vedno dobro biti radodaren in deliti stvari z drugimi.«

Slika 29: Igranje z lutkami na palici

Sledil je pogovor, kjer smo zastavljali naslednja vprašanja:

Kje so bivališča živali, ki so nastopala v zgodbi?

- »Medved živi v brlogu.«, »Ali se pa samo skriva za drevesom.«
- »Lisica ima tudi brlog v gozdu, ampak manjšega.«
- »Jaz sem zajčka videl na travniku.«

Kakšna so ta bivališča?

- »Medved ima velik brlog, ker je ogromen.«
- »Notri ima listje in veje, da ga ne zebe.«
- »Lisica si skoplje luknjo v zemljo, mi je oči pokazal.«

Kako lahko mi poskrbimo za svojo naravo?

- »Tako, da ne mečemo smeti v naravo.«

Kako bi poimenovali današnje lutke?

- »Palčne lutke.«
- »Lutka, ki jo drži palca.«

- »Lutke na palici.«
Zakaj so drugačne od drugih?
- »Ker so nataknjene na palice.«
- »Teh ne nataknemo na roke.«

Slika 30: Pogovor o lutkah na palici

Slika 31: Lutke na palici

Po pogovoru je sledila skupna delavnica. Otroci so si izdelali lutke na kuhalnici. Tokrat so izdelovali vsi na enkrat. S flomastri so se podpisali na zadnjo stran lutke. V začetku so se otroci lovili pri tem, kako bi kuhalnico obrnili. Večjih težav pri striženju in lepljenju niso imeli. Ponovila pa se je situacija, enaka kot pri ročnih lutkah, saj so repe živali lepili na sprednjo stran, da se bodo videli. Kuhalnice so obračali različno. Nekateri so si okrasili samo spodnji del kuhalnice, drugim je predstavljala celotno telo.

Slika 32: Izdelovanje lutk na palici

Po koncu delavnice so v skupinah ali posamično z njimi zaigrali v lutkovnem kotičku. Nekateri so z lutkami igrali od spodaj navzgor, nekateri pa od zgoraj navzdol. Tisti, ki so igrali od spodaj navzgor, so imeli težave zaradi pregrade. Ob vprašanju, kako bi si olajšali igranje, so podali predlog, da se pregrada umakne. Ponovno so se razvile odlične dramatizacije. Zgodbe so bile edinstvene in polne zapletov. V eni od skupin pa komunikacija ni stekla. Bilo je polno nesoglasij in dogovorov o igranju, ki jih niso mogli doseči. Po skupnem pogovoru smo nesoglasja rešili, saj so otroci ugotovili, da so vsa mnenja pomembna in da lahko ustrežejo želji vsakega v skupini.

Slika 33: Igranje z lutkami na palici

3.2.6 6. dejavnost – izdelava marionet

Tema: Lutke na nitkah – marionete (srečanje z babicami in dedki)

Področje dejavnosti: družba, jezik, umetnost, narava

Metode dela: demonstracija, pogovor, poslušanje, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: skupna, skupinska

Prostor: igralnica

Sredstva: lutke na nitkah – marionete, lutkovni kotichek, palice, material za ustvarjanje (papirnati tulci, vrvi, krep papir, folija, gumbi, oči, blago, volna, trakovi ...), glasbeni inštrumenti (zvončki, boben)

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Spodbujanje različnih pristopov k spoznavanju narave.
- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.
- Poslušanje, razumevanje in doživljanje jezika.

Kurikularni cilji:

- Spodbujanje splošne ustvarjalnosti pri pripravi, organizaciji in uporabi sredstev in prostora.
- Otrok razvija sposobnost miselnega in čustvenega sodelovanja v literarnem svetu.
- Otrok se ustvarjalno izraža v jeziku.
- Razvijanje vizualnih in slušnih predstav ter predstav o umetnosti, komunikaciji, sebi in drugih.
- Otrok spoznava, da morajo vsi ljudje v določeni družbi pomagati in sodelovati (otroci – babice in dedki).
- Otrok spoznava različne oblike družine in družinskih skupnosti.
- Otrok spoznava, da imajo predmeti v domišljijem svetu tudi lastnosti, ki jih v naravi nimajo.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok doživi nastopa, posluša in opazuje lutkovno predstavo.
- Otrok spoznava pripovedovanje zgodbe preko lutk na nitkah.
- Otrok s pomočjo babic in dedkov izdelava lutko na nitkah ter z njo zaigra.
- Sodeluje v komunikaciji z babicami in dedki, se dogovarja in izmišljuje.

Vloga odraslega:

Vzgojitelj spodbuja otroke k razpravljanju in pripovedovanju o slišnem in videnem. Spodbuja jih k samostojnemu ustvarjanju, zaveda se, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Spodbuja jih k aktivnemu sodelovanju v manjših

skupinah. Pozorno posluša komunikacijo med otroki in starimi starši in poskuša teme, ki so jih uvedli otroci sami, razširiti in poglobiti. Spodbuja otroke, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Otrokom nudi pomoč pri lepljenju z vročo pištolo, striženju debelejšega kartona ali blaga, zavezovanju niti na palice (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

V vrtec smo povabili babice in dedke. Z otroki smo pripravili prostor, kjer smo izvedli nastop. Pridružili so se nam ob 10. uri. Otroci so na začetku nastopali z deklamacijo »Akrobatka« (avtor neznan), s pesmijo Cicihimna (Romana Kranjčan) in pesmijo Kaj delajo živali pozimi (Mira Voglar). Nato smo vzgojiteljice pripravile lutkovni kotiček in z marionetami zaigrale zgodbo »Sto rogov« (Maria Mañeru – Zgodbe iz gozda), ki je bila kot motivacija v izdelavo nove vrste lutk.

Slika 34: Igranje predstave z marionetami – »Sto rogov« (M. Mañeru)

»Zgodba govori o jelenu, ki je imel sicer zelo lepo razvejano rogovje, vendar si je želel imeti še bolj razvejano, na primer takšno kot stari jelen na drugi strani gozda. Ves čas se je ogledoval v odsevu na gladini vode, da bi videl, ali mu je pognala kaka nova veja. Nekega dne pa je srečal čarovnico. Navihano mu je ponudila pomoč. S svojo čarovnijo mu je pričarala še dodatnih sto novih vej. Rezultat tega je bil, da se je jelen spremenil v pravo malo pošast. Skozi tako gosto rogovje ni nič videl, glavo pa je imel tako težko, da jo je komaj držal pokonci. Živali ga niso več občudovale, ampak so se mu smejale. Jelen je prosil čarovnico, da izniči urok, saj je ugotovil, da ni več srečen. Nauk zgodbe je, da če si želiš nečesa, česar ne moreš imeti, se boš spremenil v nekaj, kar nisi hotel postati.«

V predstavo smo vključili tudi igranje na male glasbene instrumente. Po končani predstavi smo se z otroki pogovorili o vrsti lutk. Zastavljali smo jim naslednja vprašanja:

Zakaj so tako posebne?

- »Ker visijo v zraku.«
- »Lahko letijo kot čarovnica.«
- »Ker so navezane na 'špage'.«

Po čem se razlikujejo od drugih?

- »Ne držimo jih v rokah, ampak držimo palice, nato pa so dol vrvi, ki držijo lutko.«
- Kakšno sporočilo nam daje zgodba, ki smo jo slišali?
- »Ne moremo dobiti vedno vsega.«

Nato smo povabili otroke ter babice in dedke na delavnico izdelovanja marionet. Imeli smo pripravljen material za izdelovanje iz lesa, papirnatih tulcev in podobnih materialov. Ta delavnica je bila polna idej, dogovarjanja, iskanja kompromisov med starimi starši in vnuki. Izdelovali so avtomobile, živalske like, vmes so se znašle tudi rakete in domišljajska bitja. Izdelki so bili zelo zahtevni za izdelavo, potrebovali so močnejša lepila (vroča pištola), otroci so potrebovali pomoč pri napeljevanju niti. V lesenih delih so bile luknje že narejene, da je izdelava potekala hitreje. Težava pa se je pojavila, ker nismo imeli dovolj tehničnega orodja za vse.

Slika 35: Izdelovanje marionet

Vsi so imeli manjše težave pri napeljevanju niti na lutke. Porajala so se vprašanja, kateri del telesa privezati na vrvi in na katero palico, da se bo lutka gibala. Pri tem so si pomagali z načrti, ki smo jih predhodno pripravili.

Slika 36: Izdelovanje marionet

Na koncu delavnice so se predstavili z izdelkom, ki so ga izdelali skupaj. Pokazali so nam tudi, kako se lutka gibala.

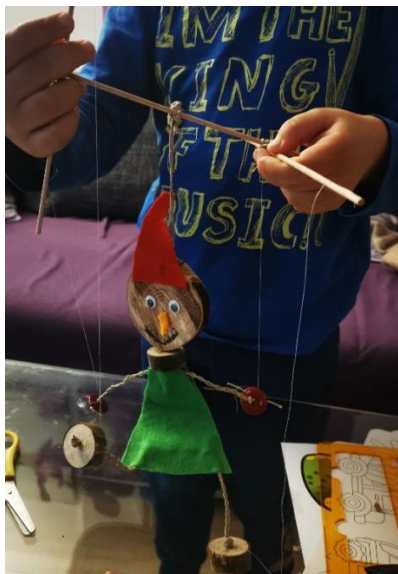
Slika 37: Končni izdelek marionete – samorog

Slika 38: Končni izdelek marionete – gosenica

Slika 39: Končni izdelek marionete – avto

Slika 40: Končni izdelek marionete – škrat

3.2.7 Izdelava odra – zaključek projekta

Tema: Izdelava lastnega odra (zaključek projekta)

Področje dejavnosti: umetnost

Metode dela: demonstracija, lastna aktivnost otrok

Oblike dela: individualna

Prostor: igralnica

Sredstva: škatle, blago, vroča pištola, vrvice, peki papir

(Globalni in kurikularni cilji so povzeti po Bahovec idr., 2009, str. 32-68)

Globalni cilji:

- Doživljanje, spoznavanje in uživanje v umetnosti.

Kurikularni cilji:

- Spodbujanje radovednosti in veselja do umetniških dejavnosti, umetnosti in različnosti.
- Otrok se sooča s težavami pri ustvarjanju in jih rešuje.

Operativni cilji:

- Otrok izdela svoj oder za lutke iz škatle, ga okraši in vanj pospravi vse svoje lutke, ki jih je do zdaj izdelal.

Vloga odraslega:

Spodbuja k samostojnemu ustvarjanju, zaveda se, da je otrokom proces nastajanja izdelka pomembnejši od rezultata. Spodbuja otroke, da končajo začeto nalogo in s tem doživijo svoj uspeh. Otrokom nudi pomoč pri lepljenju z vročo pištolo in striženju debelejšega kartona ali blaga (Bahovec, 2009).

Potek dejavnosti in analiza:

Kot zaključek projekta z lutkami so otroci izdelali oder. Z ravnilom so narisali črte, kjer bo potekala odprtina. S pomočjo vzgojiteljic je vsak otrok iz škatle izrezal odprtino za oder ter zgornjo odprtino, ki bo namenjena marionetam in lutkam na palici. Iz odpadnega blaga so odre še okrasili in vanj zbrali vse svoje lutke. Težave so se tako kot po navadi pojavile pri striženju blaga. Pri lepljenju smo jim pomagali mi, saj je bilo potrebno lepljenje z vročo pištolo. Odrezali so še kos peki papirja, ki jim bo služil, ko se bodo odločili za igro s senčnimi lutkami. Tako si bodo zakrili lice odra.

Slika 41: Gledališki odri

Na koncu smo razdelili vse lutke, ki so jih v zadnjih mesecih izdelali, in otroci so jih odnesli domov. Tam bodo lahko domišljjsko igro z lutkami razvijali še naprej.

Slika 42: Razvrščanje lutk

4 RAZPRAVA IN EVALVACIJA

V diplomski nalogi smo za glavno vodilo raziskovanja uporabili različne vrste lutk. Že s tem, ko smo otrokom za vsako uvodno motivacijo prikazali lutke, ki smo jih izdelali sami, smo jih popeljali v čudovit svet lutk. Velika večina se je z različnimi lutkami srečala prvič. To nam je predstavljalo še večji izziv, da jim prvo srečanje prikažemo v najboljši možni luči. Pomembno nam je bilo, da izzivi, s katerimi se bodo srečevali med izdelavo, ne bodo pretežki, da se bodo z njimi uspešno soočili.

Pri spoznavanju lutk smo na način, v skladu z načeli gledališke pedagogike, predstavili vsa področja Kurikuluma. Ukvarjali smo se predvsem z gledališkim opismenjevanjem, kjer smo se posvetili estetski občutljivosti za gledališko umetnost. V vseh fazah dela so bili otroci aktivni. Pri tem smo jim omogočili samostojno delo in raziskovanje, saj cilj gledališke pedagogike ni naučiti se, temveč doživeti.

Za mlajše otroke je značilno, da jih vsaka novost navduši in pritegne k sodelovanju. Mi pa smo tisti, ki moramo to radovednost vzdrževati ali celo stopnjevati, da le-ta skozi izvedbo praktičnega dela ne splahni.

Vsaka vrsta lutk je po svoje edinstvena in zanimiva. Sami se nismo mogli odločiti, katera nam je najbolj blizu. Menim, da so nam zaradi čarobnosti svetlobe bile najbolj zanimive senčne lutke. Otrokom so bile najbolj blizu marionete, ki so jih izdelovali z dedki in babicami. Hkrati so komentirali, da so jim bile najbolj zahtevne, da jih brez babic in dedkov ne bi mogli dokončati ter da so se ustvarjale dolgo časa.

Ugotovili smo, da so se otroci odlično znašli tudi pri nastopih z lutkami. Izpostavili so se vsi, od prvega do zadnjega. Nekateri otroci do sedaj sploh niso imeli stika s tovrstnim igranjem, vendar je bila zanje ta izkušnja del osebne rasti. Bili so spontani, ne naučeni, besedilo jim ni bilo pomembno, saj so bili odlični improvizatorji. Deklica, ki je sicer zelo zadržana in ne želi veliko komentirati, je v tem projektu, ko se je igrala z lutko, oživila.

Celotni projekt je otroke tako navdušil, da so ves čas spraševali, kdaj bodo lahko spet izdelovali kakšne lutke. Težje jim je bilo takrat, ko so morali čakati, da se je mesto sprostilo, da so prišli na vrsto za izdelovanje.

Otrokom je največje izzive predstavljalo striženje kateregakoli blaga, saj otroške škarje niso bile primerne za blago, ker niso tako ostre. Pri tem so potrebovali veliko vztrajnosti in potrpežljivosti. Nekateri so se celo znašli in otroške škarje zamenjali za odrasle škarje. Kot druga težava, ki se je pojavljala skoraj pri vseh vrstah lutk, je bila lepljenje večjih kosov na podlago. Velikokrat so jim deli odpadli in so jih morali ponovno

lepiti. Pri ročnih lutkah in lutkah na palici je prišlo do zmedenosti, kam postaviti rep pri živalih. Kar nekaj otrok je rep prilepilo spredaj. Na vprašanje, zakaj, so nam odgovorili, da se zadaj ne bo videl. Enako je bilo pri dinozavru in njegovih izrastkih na hrbtu. Deček jih je prilepil ob strani, da se bodo videli, ko bo igral, saj so bili zanj zelo pomembni.

Slika 43: Končni izdelek ročne lutke – dinozaver

Slika 44: Končni izdelek ročne lutke – vesoljec

Pri senčnih lutkah so imeli otroci težave pri striženju folije. Deklica je komentirala, da so škarje kar vijugale med striženjem in da se je folija hitro strgala. Druga deklica pa je imela težave pri izrezovanju lutke iz kartona, saj je po njenem mnenju bolj trd od papirja. Pri lutkah na palici ni bilo večjih izzivov, razen pri postavitvi kuhalnice. Otroci so porabili kar nekaj časa, da so se odločili, ali jo bodo držali od zgoraj ali od spodaj. Pri marionetah jim je največji izziv predstavljalo napeljevanje niti na križ ali tehniko. Pri tem smo jim pomagali s preprostimi načrti oziroma so lahko gledali naše vzorce marionet.

Tukaj se je čutilo tako navdušenje starih staršev, da lahko pomagajo in hkrati tudi vzhičenost otrok, da imajo ob sebi tako dobre pomočnike. Najbolj preproste lutke med vsemi so zanje bile maske.

V tem projektu moram izpostaviti dečka s posebnimi potrebami, ki ima motnje avtističnega spektra. Deček, ki drugače težje sledi dejavnostim, je pri tem projektu odlično sodeloval. Bil je prisoten pri vseh zgodbah, ki smo jih igrali. Večkrat se je pridružil že med igro in si želel sodelovati. Ker pa je njegovo močno področje umetnost, je pri delavnicah užival in na koncu izdelal vse lutke in se z njimi tudi preizkusil. Zanimivo je bilo to, da je pri izdelavah vedno vzel samo en material in po drugih ni posegal. Ko pa smo mu pokazali in mu s tem pomagali, kaj vse lahko še doda, se je njegov ustvarjalni čut spet prebudil in na koncu je uporabil več stvari. Tudi njega so najbolj navdušile senčne lutke. Tudi kasneje, ko je izdeloval mimične lutke in marionete, si je vedno želel takšen oder, da bi vse lutke preizkusil pri svetlobi. Lutke je odlagal na eno stran odra, sam pa je šel gledat na drugo stran, kakšno senco oddaja. Pri tem je pokazal neizmerno zadovoljstvo.

Ob koncu projekta smo izvedli še intervju s sodelavkami, ki so sodelovale pri projektu in bile del njega. Zastavili smo jim naslednja vprašanja:

Ali ti je bilo všeč sodelovati v projektu? Zakaj?

- »Sodelovanje v projektu mi je bilo izredno všeč zaradi več različnih dejavnikov. Kot prvo je sodelovanje z vzgojiteljicama v sosednjem oddelku. Skupno načrtovanje in izvajanje dejavnosti. Obnovitev znanja, pridobitev novega znanja in izkušenj pri izdelavi različnih tehnik lutk.«
- »V projektu mi je bilo zelo všeč sodelovati. Predvsem zato, ker so se lahko otroci ustvarjalno izražali in bili kreativni. Učenje z umetnostjo je bilo za otroke odlično sredstvo, da so izražali svojo kreativnost in ustvarjalnost ter se soočali z različnimi izzivi.«
- »Da. Všeč mi je bilo sodelovati v projektu, ker sem se tudi sama marsikaj naučila.«

Kaj ti je bilo najbolj všeč?

- »Izvajanje predstav za otroke, opazovanje in spodbujanje otrok pri izdelavi različnih tehnik lutk.«
- »Najbolj mi je bilo všeč njihovo soočanje z izdelavo lutk. Torej, kako bodo ustvarjalni pri samem izdelovanju lutk in kako bodo njihove ideje pretvorili v izdelavo nečesa oprijemljivega (3D).«
- »Da sem bila tudi sama vključena v ta projekt in sem se s tem tudi učila ter spoznala več različnih vrst lutk.«

Kaj te je najbolj motilo?

- »Nič.«
- »Motilo me ni nič. Prav vse v tem projektu mi je bilo všeč. V začetku sem mislila, da bodo otroci posnemali naše lutke oziroma lutke, s katerimi smo igrale vzgojiteljice. Pa vendar sem videla, da ni bilo tako. Otroci so bili ustvarjalni po svoje.«
- »Nič, vse je bilo super izpeljano.«

Kaj si se novega naučila?

- »Otroci so me vedno znova presenečali s svojo ustvarjalnostjo in iznajdljivostjo. Naučila sem se, da je dobra uvodna motivacija zelo pomembna in otrokom v veliko pomoč pri njihovem nadaljnjem ustvarjanju. Spoznala sem nekaj novih tehnik lutk in postopek njihove izdelave.«
- »Otroke je treba pustiti, da se izražajo po svoje in ne po naših merilih. Potrebujejo le material in pripomočke, za drugo poskrbijo sami s svojo iznajdljivostjo.«
- »Ugotovila sem, kako lutke pozitivno vplivajo na otroke in da z lutkami odlično motiviramo otroke.«

Ali bi želela kaj spremeniti pri načinu dela s projektnim delom?

- »Ne.«
- »Morda več pozornosti po izdelavi lutk. Mislim na igro z lutkami in prisotnost vzgojitelja kot opazovalca. Na takšen način dobro spoznaš otroke in njihov način delovanja.«
- »Ne.«

Ali so imeli otroci dovolj časa za izdelavo lutk?

- »Otroci so imeli na voljo veliko časa za izdelavo lutk.«
- »Da, otroci so imeli dovolj časa za izdelavo lutk.«
- »Ja, otroci so imeli dovolj časa na razpolago za izdelavo lutk.«

Katera vrsta lutk se ti je zdela najbolj zahtevna za otroke?

- »Verjetno marionete, vendar so imeli odlično pomoč babic in dedkov.«
- »Najbolj zahtevne za otroke so bile mimične lutke.«
- »Mimične.«

S katerimi izzivi so se soočali otroci pri sami izdelavi lutk? Kako so jih reševali?

- »Pri sestavljanju različnih delov v celoto – pritrdjevanju, lepljenju.«
- »Otroci so se med samo izdelavo soočali z različnimi izzivi: smer obračanja lutke, pojem spredaj/zadaj (rep/glava), izdelava držala za lutke (vrvica), lepljenje različnih

manjših delov, rezanje blaga in tršega kartona. Izzive so otroci reševali večinoma samostojno. Vzgojiteljice smo jih s svojimi vprašanji poskušale pripeljati na »pot rešitve«. Želele smo, da sami razmislijo in ugotovijo, kako bodo določen izziv pri izdelavi rešili.«

- »Največ težav jim je povzročalo lepljenje, striženje različnih materialov. Večkrat so poiskali pomoč odraslega ali prosili prijatelja.«

5 SKLEPNE UGOTOVITVE

Raziskovalno nalogo »Izzivi pri izdelovanju različnih vrst lutk v vrtcu« smo izvedli v vrtcu z dvema skupinama predšolskih otrok, starih 5–6 let. Pri projektu je sodeloval tudi otrok s PP ter tri vzgojiteljice oddelkov. Vsi zastavljeni cilji so bili doseženi, kar je razvidno že v sami nalogi.

Izdelovanje lutk in igre z njo smo postavili v okvire s kulturno-umetnostne vzgoje, komunikacije z lutko, gledališke pedagogike in spodbujanja ustvarjalnosti. Pri kulturno-umetnostni vzgoji in spodbujanju ustvarjalnosti smo poskušali doseči cilje, da bomo otrokom omogočili spoznati vse vrste lutk, da jih bodo izdelali in bodo pri tem kreativni. Pri komunikaciji z lutko smo otrokom omogočali, da spoznajo komunikacijski potencial lutke, približali lutke kot sredstvo za igro, komunikacijo in ustvarjanje ter spodbujali, da se bodo uspešno soočili z izzivi in imeli možnost reševanja skozi lastno ustvarjalno izkušnjo.

Ko smo izvedli dejavnosti pri raziskovanju, smo dobili tudi odgovore na spodaj navedena raziskovalna vprašanja, ki smo si jih zastavili na začetku raziskovalnega dela.

- S katerimi izzivi se bodo otroci srečevali pri izdelavi posamezne lutke?

Predpostavljali smo, da bodo imeli otroci pri izdelovanju lutk težave pri striženju blaga ali drugih trših materialov, pri lepljenju večjih kosov na osnovo, pri zavezovanju niti in pri prepogibanju papirja. Predpostavljali smo tudi, da bodo otroci imeli težave pri sami predstavitvi lutk, saj bodo z njimi prvič rokovali. Menili smo, da bodo zaradi zahtevnejše izdelave in zavezovanja na vodilo lutke največ pomoči potrebovali pri izdelavi mimičnih lutk in lutk na nitkah – marionet. Predpostavljali smo, da bodo imeli nekateri otroci težave pri vztrajanju do konca in bodo potrebovali dodatno motivacijo, da bodo izdelek dokončali. Menili smo, da bo otrok s posebnimi potrebami potreboval več pomoči pri razumevanju navodil in sami izdelavi lutk. Naša predvidevanja so se uresničila. Izzivi in težave so se pojavili pri striženju blaga z malimi škarjami. Otroci gladkega blaga niso mogli striči. Težko jim je bilo tudi pri striženju debelejšega papirja ali kartona. Pri vsem striženju so morali pokazati veliko vztrajnosti. Ko so se odločili, da bodo lepili večje kose blaga na lutke, so ugotovili, da se bodo težje prijeli. Ko so otroci morali zavezati elastiko na masko ali niti na križ pri marionetah, so bili postavljeni pred še en izziv. Nastala je težava, saj veliko otrok še ne zna zavezovati oziroma veže preveč ohlapno. Pri ročnih lutkah je prišlo do nepoznavanja matematičnih izrazov (spredaj, zadaj), imeli so težave pri orientaciji v prostoru in prostorski vizualizaciji. Pri zadnji je pomembno, da pozna obrat slike v naših mislih. Temelji na razumevanju dva- ali tridimenzionalnih predmetov. V našem primeru se je otrok moral znati pri ročni lutki in razumeti, kaj je sprednja in kaj

zadnja stran lutke, ter jo primerno okrasiti po svoji želji. Nekateri so rep živali ali izrastke dinozavra lepili spredaj namesto zadaj. Hoteli so, da se jih vidi od spredaj. Pri senčnih lutkah so se težave pojavile pri striženju lutk iz kartona in folije, kajti otroci so risali tanka telesa, rokam so risali samo črte, in ko so želeli lutko odrezati s škarjami, se je ta strgala. Nekateri so morali postopke večkrat ponoviti. Kasneje, ko so se preizkusili z lutko in so le-to postavili med platno in izvor svetlobe, so jo večkrat prekrili s svojim telesom. Veliko preglavic so jim delale tudi mimične lutke. Pri lutkah iz nogavic so imeli težave pri rezanju in lepljenju osnove za usta, ter ko so lepili zobe iz pene in oči, saj navadno lepilo ni držalo in so se deli odlepili od blaga. Pri postopku prepogibanja papirja – origami – so težje sledili navodilom in nekateri niso bili natančni. Presenetil nas je tudi deček s PP, saj je vsa podana navodila, za katera smo predpostavljali, da jih ne bo razumel, izvedel.

- Kako se bodo otroci soočali z izzivi pri izdelavi lutk?

Glede na to, da se je v celotni raziskovalni nalogi pojavilo kar nekaj izzivov, s katerimi so se morali otroci soočiti, jim je to odlično uspevalo. Bili so kreativni, edinstveni in odprti za vse možnosti. V začetku so se otroci še veliko opirali na nas. Po večkratni spodbudi, da zmorejo sami rešiti težavo, je bilo teh prošenj po pomoči odraslega vse manj. Razvili so veliko empatije do vrstnikov. Pomagali so si med seboj, si ponujali rešitve. Glavni izziv je bil striženje, vendar ko so ugotovili, da si lahko pomagajo s škarjami za odrasle, je bil tudi ta rešen. Pri lepljenju so si pomagali z močnejšimi lepili. Uporabljali so manjše koščke blaga, ki so jih lažje lepili na podlago. Pri prepogibanju papirja so si pomagali z ravnilom, dokler so lahko, kasneje smo pomagali odrasli. Pri senčnih lutkah, ko so risali na karton ali folijo, je bila težava pri striženju majhnih, ozkih delov. To so rešili tako, da so risanje ponovili večkrat, saj so ugotovili, da morajo narisati večje lutke, da jih bodo lažje strigili. Ko so izvajali predstave s senčnimi lutkami, so se med seboj opominjali, da morajo držati lutko bližje platna. Pri lepljenju repov in izrastkov na sprednjo stran ročne lutke stvari niso popravljali, kajti zanje je bilo tako prav. Vsi izzivi, ki so se jim postavili na pot do končnega cilja, jih niso ustavili. Želja po izdelavi svoje edinstvene lutke je bila dovolj močna, da so vse delavnice odlično zaključili. Deček s PP, ki po navadi pokaže veliko vztrajnosti pri umetnosti, se je pri striženju velikokrat obrnil na spremljevalko, da naj mu pomaga. Ko ga je spodbujala, da poskuša sam, je velikokrat odnehal in odšel od mize, vendar ga je želja po izdelavi privedla nazaj.

- Katere vrste lutk bodo otroci spoznali in jih izdelali?

Z našo pomočjo so otroci spoznali šest vrst lutk, kot so ročne lutke, tem smo dodali tudi prstne lutke, senčne lutke, mimične lutke, lutke na palici, maske in marionete. Pred vsako novo vrsto lutke so si pogledali predstavo, kjer so spoznali lutke in jih kasneje imeli

možnost izdelati. Postopki izdelave so bili v prvi vrsti videti enaki, vendar so se med seboj močno razlikovali.

Pri ročnih lutkah so si otroci osnovo najprej, s pomočjo stroja, zašili in nato osnovo okrasili po želji. Lahko so si izdelali človeško ali živalsko figuro. Pri senčnih lutkah so lahko izbirali med kartonom in folijo. Otroci so si željeno lutko narisali in jo izrezali. Pri mimičnih lutkah so imeli na voljo izdelavo iz nogavice, škatlice od sirčkov ali pa so mimično lutko izdelali iz origamija. Pri lutkah na palici so imeli možnost, da jo izdelajo od zgoraj navzdol ali obratno. Pri tem so uporabili kuhalnice. Pri maskah so izdelali poljubno figuro na osnovo iz kartona. Na koncu so zavezali elastiko in si jo nadeli na glavo. Pri naših zadnjih lutkah – marionetah pa so izdelovali iz kartona ali lesa. Pri tem so jim pomagali stari starši.

Pri izdelavi lutk so imeli zelo širok spekter domišljije. Pri vsaki vrsti lutke, ki so jo spoznali, so imeli povsem proste roke za izdelovanje. Vse smo enako spodbujali, da so si vsi izdelali svojo. Pri sami izdelavi so bili zelo uspešni. Uporabljali so različne materiale, od blaga, kartona, papirja do lesa. Otrok s PP je imel izjemno domišljijo pri izdelavi. K mizi se je usedel z točno pripravljeno vizijo lutke, katero bo izdelal. Na koncu je znal obrazložiti, sicer samo z nekaj besedami, kaj je naredil.

- Kakšen vpliv ima lutka kot komunikacijsko sredstvo na otroke?

Lutka marsikateremu otroku predstavlja »ščit« in mu omogoči sproščeno komuniciranje in izražanje. Omogoča mu, da lahko drugim sporoča, se izpostavi. V našem primeru so do izraza prišli sramežljivi otroci, ko so igrali s senčnimi lutkami, saj so bili skriti za oder. Tudi ko so si nadeli masko, so mislili, da jih nihče ne vidi in takrat je njihova komunikacija s publiko stekla gladko.

Plašni otroci velikokrat bolj zaupajo lutki kot vzgojiteljem. To se je poznalo tudi v naših predstavah, ko smo se odrasli vključili s svojo lutko. Pogovor je bil sproščen, veliko smo izvedeli. Posredna komunikacija je bila veliko bolj funkcionalna kot neposredna. Lutka pa nam je pomagala, da smo stkali bolj pristen odnos tudi takrat, ko ni bila prisotna.

Kakšen vpliv ima lutka na otroke s PP, smo lahko občutili na lastni koži. Deček, ki sicer težje sledi navodilom oziroma jih presliši, je pri tem, ko mu je lutka podala navodila, postal popolnoma osredotočen, se ob tem iz srca nasmejal in takoj izvedel, kar mu je bilo naročeno.

- Kako spodbuditi otroke k izdelavi lutk, sodelovanju in izvedbi lutkovne predstave?

Otroci v vrtcu spoznavajo lutkovno gledališče v vlogi opazovalcev in izvajalcev. Ko si ogledajo dobro lutkovno predstavo, je to odlična spodbuda, da ustvarijo svojo. Če lutke uporabimo večkrat med dnevno rutino ali pa kar tako, s tem otroke spodbujamo in jih motiviramo, da sodelujejo z nami. Pri tem jih spodbujamo k lastnemu izražanju, verbalni in neverbalni komunikaciji in bogatenju besednega zaklada. Menimo, da je pri izdelovanju lutk, sodelovanju in izvedbi lutkovne predstave najbolj pomembna dobra motivacija. Če je motivacija prava, se bo vse drugo odvijalo po načrtu.

Otroke smo motivirali s kratko lutkovno predstavo, ki je bila za otroke odličen uvod v dejavnost. Otroci so bili nad vsako predstavo navdušeni. Mogoče tudi zato, ker smo igrali vsi vzgojitelji naenkrat. Pomembna je bila tudi scena, saj je ta lahko zelo preprosta, a hkrati tako zanimiva, da jih pritegne. Zatemnjen prostor in osvetlitev odra sta dodala kanček k popolni celoti. Pri samem sodelovanju ni bilo težav, saj so otroci stali v vrsti in komaj čakali, da začnejo lutke izdelovati. Tudi kasneje, ko so se lahko preizkusili v igranju, je bila dodatna motivacija nepotrebna. Za otroke je bilo vse to nekaj novega, zanimivega, saj niso poznali lutkovnega sveta v taki luči. Navdušenje so otroci pokazali tudi, ko smo tekom delavnice izdelovale lutke tudi vzgojiteljice in na koncu z njimi zaigrale.

6 LITERATURA IN VIRI

- Borota, B., Geršak, V., Korošec, H. in Majaron, E. (2006). *Otrok v svetu glasbe, plesa in lutk*. Univerza na Primorskem: Pedagoška fakulteta Koper.
- Bucik, N., Požar Matijašič, N. in Pirc, V. (2011). *Kulturno-umetnostna vzgoja: priročnik s primeri dobre prakse iz vrtcev, osnovnih in srednjih šol*. Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Bucik, N., Požar-Matijašič, N. in Pirc, V. (2009). *Državne smernice za kulturno-umetnostno vzgojo v vzgoji in izobraževanju*. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno 23. 7. 2022, https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Osnovna-sola/Ucni-nacrti/Drugi-konceptualni-dokumenti/Smernice_za_kulturno_umetnostno_vzgojo.pdf.
- Doler Bahovec, E. (2009). *Kurikulum za vrtce: predšolska vzgoja v vrtcih*. Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Korošec, H. (2004). *Komunikacijski potenciali lutke kot spodbuda za učenje govora*. Pridobljeno 15. 7. 2022, <https://e-knjige.ff.uni-lj.si/znanstvena-zalozba/catalog/download/185/283/4862-1?inline=1>.
- Korošec, H. in Majaron, E. (ur.) (2002). *Lutke iz vrtca v šolo*. Univerza v Ljubljani: Pedagoška fakulteta.
- Maneru, M. (2015). *Zgodbe iz gozda*. Ljubljana: Založba Alica.
- Novak, H., Žužej, V. in Glogovec, V. Z. (2009). *Projektno delo kot učni model v vrtcih in osnovnih šolah*. Radovljica: Didakta.
- Sitar, J. (2008). *Lutkovna umetnost v okviru kulturne vzgoje. Kultura in umetnost v izobraževanju – popotnica 21. stoletje; Predstavitev različnih pogledov o umetnostni in kulturni vzgoji v izobraževanju*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Srednja šola za oblikovanje in ustvarjalnost Ljubljana. Pridobljeno: 17. 7. 2022. https://dijaski.net/gradivo/psi_ref_ustvarjalnost_03.
- Trefalt, U. (1993). *Osnove lutkovne režije*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Varl, B. (1995a). *Lutke na palici*. Šentilj: Založba Aristej.
- Varl, B. (1995b). *Lutke na nitkah*. Šentilj: Založba Aristej.
- Varl, B. (1997b). *Ročne lutke*. Šentilj: Založba Aristej.
- Varl, B. (1997c). *Ploske lutke*. Šentilj: Založba Aristej.

Varl, B. (1997č). *Mimične lutke*. Šentilj: Založba Aristej.

Varl, B. (1997d). *Maske*. Šentilj: Založba Aristej.

Vogelnik, E. (2020). *Od lutke do lutke: priročnik o izvoru, pedagoški rabi in ustvarjanju lutk*. Ljubljana: Javni sklad Republike Slovenije za kulturno dejavnost.

Vukonić-Žunič, J. in Delaš, B. (2009). *Lutkarski medij u školi: priručnik za učitelje i voditelje lutkarskih družina*. Zagreb: Školska knjiga.